

The Research Project on Construction of Multiple Indicators of Marital Quality in the Thai Families*

*Ngamta Vanindananda***

Abstract

Marital quality is of foremost importance to family, youth and society. The present study aimed at constructing three types of marital quality indicators such as : 1) multiple antecedent indicators, 2) multiple consequential indicators, and 3) central indicator of marital quality. A dual study was carried out. In Study I, 962 husbands or wives responded to a set of questionnaires. The results revealed that those four psychological factors (i.e., intimacy, favorable attitudes towards spouse, perceived family-life values and perceived family economic status) directly affected the level of marital relationship for both the models of husband and wife. However, the amount of marital communication and negative marital conflict management were shown to directly affect the level of marital relationship for the wife model but not for the husband model. Thus these important factors became multiple antecedent indicators of marital quality. In Study II, parents and teenage children from 1,089 families participated. It was found that the multiple consequential indicators of marital quality included the child's good mental health (with direct effect). There were five indirect indicators (four psychological indicators: psychosocial development, future orientation, and internal locus of control; and two behavioral indicators: appropriate friendship activities and non-aggressiveness) via perceived love and reasoning oriented child-rearing practices, favorable attitudes towards parents, and perceived personal ability to manage parental conflict. The perceived parental - relation indicator consisted of ten items , each accompanied by a six-point rating scale in the tradition of the Summated Ratings Method. The measure was used to prove its efficiency to classify risky families and children for assistance or protection. The implications for family development were discussed.

Keywords : Multiple indicators of marital quality, Parent-child relations, Love-oriented and reasoning-oriented child-rearing practices, Psychosocial development, Appropriate friendship activities, Aggressiveness

* The research report

** Associate Professor in Behavioral Science Research Institute, Srinakharinwirot University
E-mail: ngamta@swu.ca.th

ชุดงานวิจัยเพื่อสร้างดัชนีคุณภาพชีวิต ครอบครัวไทย และการประยุกต์ใช้ผลวิจัย*

งามตา วนินทานนท์**

บทคัดย่อ

ผลวิจัยในอดีตระบุว่า ปัญหาเยาวชนไทยมีจิตใจและพฤติกรรมไม่เหมาะสมทุกวันนี้ มีสาเหตุสำคัญมาจากการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัว ที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองมีคุณภาพชีวิตสมรสไม่ราบรื่น ในชุดงานวิจัยนี้มุ่งวิเคราะห์ระบบดัชนีของความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส (บิดากับมารดา) โดย **ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส (งานวิจัย 1)** กับกลุ่มตัวอย่างสามีหรือภรรยาจำนวน 962 คน เป็นสามี 361 คน ภรรยา 601 คน มีอายุเฉลี่ย 35.05 ปี ระยะเวลาที่อยู่ร่วมกันเฉลี่ย 10.27 ปี จากผลการวิเคราะห์หัตถิพล พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสเรียงลำดับจากมากถึงน้อยได้แก่ จิตลักษณะด้านความใกล้ชิดผูกพัน การให้ความสำคัญกับชีวิตครอบครัว ทศนคติที่ดีต่อคู่สมรสและการรับรู้สภาพเศรษฐกิจของครอบครัว ผลเช่นนี้พบสอดคล้องกันทั้งในฝ่ายสามีและฝ่ายภรรยา และ **ในการศึกษาปัจจัยเชิงผลของความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดา (งานวิจัย 2)** กลุ่มตัวอย่าง คือ บิดาหรือมารดาและบุตรวัยรุ่นจากครอบครัวเดียวกัน จำนวน 1,089 ครอบครัว บิดามารดามีอายุเฉลี่ย 39.90 ปี ระยะเวลาที่อยู่ร่วมกันกับคู่สมรสเฉลี่ย 16.15 ปี บุตรมีอายุเฉลี่ย 13.14 ปี จากผลการวิเคราะห์หัตถิพลพบว่า การรับรู้บิดามารดาของตน มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันส่งผลทางตรงต่อการมีสุขภาพจิตดีของเยาวชน และส่งผลทางอ้อมต่อจิตลักษณะ 3 ด้าน (การมีพัฒนาการทางจิตสังคมอย่างเหมาะสม การมีลักษณะมุ่งอนาคต และความเชื่ออำนาจภายในตนสูง) และพฤติกรรม 2 ด้าน (การคบเพื่อนอย่างเหมาะสม และมีความก้าวร้าวน้อย) ผ่านทางกลุ่มตัวแปรการรับรู้การปฏิบัติต่อกันในครอบครัวของเยาวชน 6 ด้าน (การรับรู้ปริมาณการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักและใช้เหตุผลมาก มีทัศนคติที่ดีต่อบิดาและมารดา และการรับรู้ว่าสามารถจัดการกับความขัดแย้งระหว่างบิดากับมารดาได้มาก) ผลสรุปจากงานวิจัย 1 และ 2 ถูกนำมาเชื่อมโยงเข้าด้วยกันในรูปของระบบดัชนี มีการวิเคราะห์เปรียบเทียบช่วงคะแนนของดัชนีความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดา (ดัชนีแกนกลาง) ซึ่งถูกแบ่งตามเกณฑ์ที่เหมาะสม ทำให้ทราบความหมายของคะแนนความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดาในระดับสูง ปานกลาง และต่ำ ที่สามารถนำไปใช้ในการคาดการณ์ถึงสภาพเครียดในครอบครัวจากการรับรู้ของเยาวชนผู้เป็นบุตร เพื่อให้ความช่วยเหลือในเชิงสร้างเสริม ป้องกันหรือแก้ไขต่อไป ทั้งนี้ ดัชนีคุณภาพชีวิตครอบครัวไทยที่ค้นพบจากชุดงานวิจัยนี้ ได้ถูกนำไปเผยแพร่และประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาเยาวชนและครอบครัวในสภาพจริง เพื่อพิสูจน์ประสิทธิภาพในการค้นหาครอบครัวและเยาวชนกลุ่มเสี่ยง ซึ่งได้นำเสนอผลการใช้ไว้ในบทความนี้แล้ว

คำสำคัญ : ระบบดัชนีคุณภาพชีวิตสมรส ความสัมพันธ์ระหว่างเยาวชนกับบิดามารดา การอบรมเลี้ยงดูแบบรัก สันนิษฐานและแบบใช้เหตุผล พัฒนาการทางจิตสังคม (ขั้นที่ 1-6 ของ อีริสัน) จิตลักษณะ พฤติกรรมคบเพื่อนอย่างเหมาะสม พฤติกรรมก้าวร้าว

* รายงานการวิจัย

** รองศาสตราจารย์ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทนำ

ชุดโครงการวิจัย หมายถึง งานวิจัยที่อาจมีตั้งแต่ 2 เรื่องขึ้นไป มารวมกันเป็นกลุ่มก้อน โดยมีจุดรวมที่ประเด็นเดียวกัน ยึดทฤษฎีเดียวกัน มีการใช้เครื่องมือวัดชุดเดียวกัน มีจุดมุ่งหมาย หรือเป้าประสงค์เดียวกัน (ดวงเดือน พันธุมนาวิณ, 2550) ชุดโครงการวิจัยเพื่อสร้างดัชนีคุณภาพชีวิตครอบครัวไทย ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยด้านระบบพฤติกรรมไทย โครงการวิจัยแม่บท : การวิจัยและพัฒนาระบบพฤติกรรมไทย ซึ่งอยู่ในกำกับของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ภายใต้ชื่อโครงการวิจัย “การวิเคราะห์ดัชนีเชิงเหตุและผล ของคุณภาพชีวิตสมรสในครอบครัวไทย” ซึ่งมีลักษณะเป็นชุดโครงการวิจัยที่ประกอบด้วยงานวิจัย 3 เรื่องย่อย เรื่องที่ 1 ศึกษาปัจจัยเชิงเหตุสำคัญของคุณภาพชีวิตสมรสของสามีภรรยา เรื่องที่ 2 ศึกษาปัจจัยเชิงผลของคุณภาพชีวิตสมรสของบิดามารดาที่มีต่อลักษณะจิตใจและพฤติกรรมของเยาวชนผู้เป็นบุตร และเรื่องที่ 3 เป็นการบูรณาการผลของงานวิจัย 2 เรื่องแรก เพื่อสร้างระบบดัชนีคุณภาพชีวิตครอบครัว ที่ประกอบด้วยกลุ่มดัชนีสำคัญ 3 กลุ่มคือ 1) กลุ่มดัชนีเชิงเหตุของการที่สามีและภรรยาที่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน (มีตัวแปรสำคัญอย่างน้อย 5 ด้าน) 2) กลุ่มดัชนีแกนกลาง (Central Indicators) 2

ด้าน ได้แก่ ดัชนีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส (ถามบิดามารดา) และดัชนีความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดา (ถามผู้เป็นบุตร) และ 3) ดัชนีเชิงผลที่เป็นผลกระทบต่อลักษณะจิตใจและพฤติกรรมของเยาวชนผู้เป็นบุตร ซึ่งมีตัวแปรสำคัญอย่างน้อย 5 ด้าน (ดังภาพประกอบ 5) นอกจากนี้ ยังได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากงานวิจัยเรื่องที่ 2 เพื่อกำหนดดัชนีความสัมพันธ์ระหว่างเยาวชนกับบิดามารดา อีกด้วย

ผลงานของชุดโครงการวิจัยดังกล่าวเคยได้รับรางวัลผลงานวิจัยประจำปี พ.ศ. 2547 ระดับดีเยี่ยมจากสาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ในฐานะหัวหน้าชุดโครงการวิจัย ผู้เขียนได้ตั้งเป้าหมายในการเผยแพร่และประยุกต์ผลงานวิจัยชิ้นนี้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อครอบครัวไทยอย่างกว้างขวาง ในบทความนี้ *ส่วนแรก* จะกล่าวถึงวัตถุประสงค์วิธีการวิจัย และผลการวิจัยของชุดงานวิจัยโดยสังเขป ซึ่งผู้สนใจสามารถศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้จากรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ ของงามตา วณิชทานนท์ และคณะ (2545) และ *ส่วนที่สอง* เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับการเผยแพร่ผลงาน และการประยุกต์ใช้ผลงานวิจัย

ชุดงานวิจัย

ที่มาและความสำคัญของปัญหาวิจัย

ครอบครัวเป็นแหล่งยุทธศาสตร์หนึ่งที่ถูกกำหนดให้เป็นกลไกการสร้างคนที่มีคุณภาพแก่ประเทศชาติ แต่ปรากฏจากผลการวิจัยในอดีตระบุว่า ปัญหาเยาวชนมีจิตใจและพฤติกรรมเบี่ยงเบนทุกวันนี้ มีสาเหตุสำคัญมาจากการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัวที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองมีคุณภาพชีวิตสมรสไม่ราบรื่น งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาระบบดัชนีคุณภาพชีวิตสมรสในครอบครัวไทย ซึ่งเป็นด้านหนึ่งของดัชนีทางสังคม อันหมายถึงถึง

เครื่องมือวัดเชิงปริมาณหรือเกณฑ์ช่วงคะแนน ที่เป็นตัวแทนของสังกัดทางสังคมหนึ่ง “ระบบดัชนีทางสังคม” ให้ข้อสรุปในรูปของความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลเกี่ยวกับกิจกรรมหนึ่งๆ ของมนุษย์ได้อย่างครอบคลุม โดยใช้ดัชนีหลายตัวแปรร่วมกัน มีดัชนีสำคัญ 3 กลุ่ม คือ ดัชนีเชิงเหตุ ดัชนีแกนกลาง และดัชนีเชิงผล ซึ่งแต่ละกลุ่มมีดัชนีทางสังคมตั้งแต่สองด้านขึ้นไปเป็นตัวชี้วัด

คุณภาพชีวิตสมรส

คุณภาพชีวิตสมรส (Marital quality) เป็นเรื่อง ที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในหมู่นักจิตวิทยา และนักสังคมวิทยาในแขนงวิชาการแต่งงานและ ครอบครัวศึกษา โดยเฉพาะในช่วงทศวรรษที่ 70 ได้มีการค้นคว้าวิจัยเพื่อสร้างความชัดเจนแก่สิ่งกับคุณภาพ ชีวิตสมรสและสิ่งที่เกี่ยวข้อง (เช่น การปรับตัว ความสุข และความพึงพอใจในชีวิตสมรส) เป็นจำนวนมาก ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ นักจิตวิทยาครอบครัวสอง ท่าน (Lewis & Spanier, 1979) ก็ได้ทำการประมวล และสรุปผลงานวิจัยในช่วงทศวรรษที่ 70 และตั้งเป็น ข้อเสนอเชิงทฤษฎีคุณภาพและความมั่นคงในชีวิต สมรส (The theory of quality and stability of marriage) (งามตา วนิทานนท์ และคณะ, 2545) จากแนวคิดทฤษฎีดังกล่าว คุณภาพชีวิตสมรสในที่นี้ จึงหมายถึง ลักษณะทั้งด้านคุณภาพและปริมาณของ ปฏิสัมพันธ์และการทำหน้าที่ของคู่สมรสหลายด้าน ในการวิจัยของ งามตา วนิทานนท์ และคณะ (2545) วัดคุณภาพชีวิตสมรสในด้านความสัมพันธ์ระหว่างคู่ สมรส ซึ่งหมายถึง ปริมาณความสัมพันธ์ที่ผู้เป็นสามี หรือภรรยาติดต่อคู่สมรสของตนทั้งทางด้านดีและไม่ดี เช่น การแสดงความเห็นใจซึ่งกันและกัน การช่วยเหลือ กัน หรือปริมาณความขัดแย้ง ห่างเหิน ไม่เข้าใจกัน ในกรณีให้บุตรเป็นผู้ตอบ ใช้ชื่อว่าตัวแปรการรับรู้ ความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดา

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

วัตถุประสงค์ในการวิจัยมี 3 ประการ *ประการ แรก* เพื่อค้นหาลำดับเชิงเหตุของคุณภาพชีวิตสมรส ด้านความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส (ศึกษาสามีหรือ ภรรยา) และปัจจัยเชิงผลของการรับรู้ความสัมพันธ์ ระหว่างบิดากับมารดา (ศึกษาบิดามารดาและบุตรใน ครอบครัวเดียวกัน) *ประการที่สอง* เพื่อทำการพัฒนา แบบวัดความ สัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดาจากรายงานของผู้เป็นบุตร (หรือการรับรู้ของบุตรในเรื่อง

คุณภาพชีวิตสมรสของบิดามารดา) ให้เป็นดัชนี คุณภาพชีวิตสมรสของบิดามารดา ซึ่งจะมีเกณฑ์ของ คะแนนที่สามารถนำไปใช้แยกครอบครัวที่อยู่ในสภาวะ เครียดมากออกจากครอบครัวที่อยู่ในสภาวะเครียดน้อย ได้อย่างน่าเชื่อถือ และ *ประการที่สาม* เพื่อทำการ สร้างระบบดัชนีคุณภาพชีวิตครอบครัว ซึ่งให้ข้อสรุป ในรูปของความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลเกี่ยวกับพฤติ กรรมหนึ่งๆ โดยใช้ดัชนีหลายตัวร่วมกัน มีดัชนีสำคัญ 3 ประเภท คือ ดัชนีเชิงเหตุ ดัชนีแกนกลาง และ ดัชนีเชิงผล

เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ 3 ประการ ดังกล่าว จึงได้มีการแบ่งดำเนินการวิจัยเป็น 2 งาน ย่อย คือ *งานวิจัย 1* มุ่งวิเคราะห์ดัชนีเชิงเหตุของ คุณภาพชีวิตสมรส ใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นสามีหรือ ภรรยา รวม 962 คนแบ่งเป็นสามี 361 คนและภรรยา 601 คน และ *งานวิจัย 2* มุ่งวิเคราะห์ดัชนีเชิงผล ของคุณภาพชีวิตสมรสของบิดากับมารดา ใช้กลุ่ม ตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายถึง ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 1,089 คนพร้อมบิดาหรือมารดา ของนักเรียนแต่ละคนรวมผู้ถูกศึกษาทั้งสิ้น 2,178 คน จากนั้นจึงใช้ข้อค้นพบของงานวิจัย 1 และ 2 เป็น ข้อมูลพื้นฐานในการสร้างระบบดัชนีคุณภาพชีวิต ครอบครัวไทย

งานวิจัย 1 : การวิเคราะห์ดัชนีเชิงเหตุของ คุณภาพชีวิตสมรส (ศึกษาสามีหรือภรรยา)

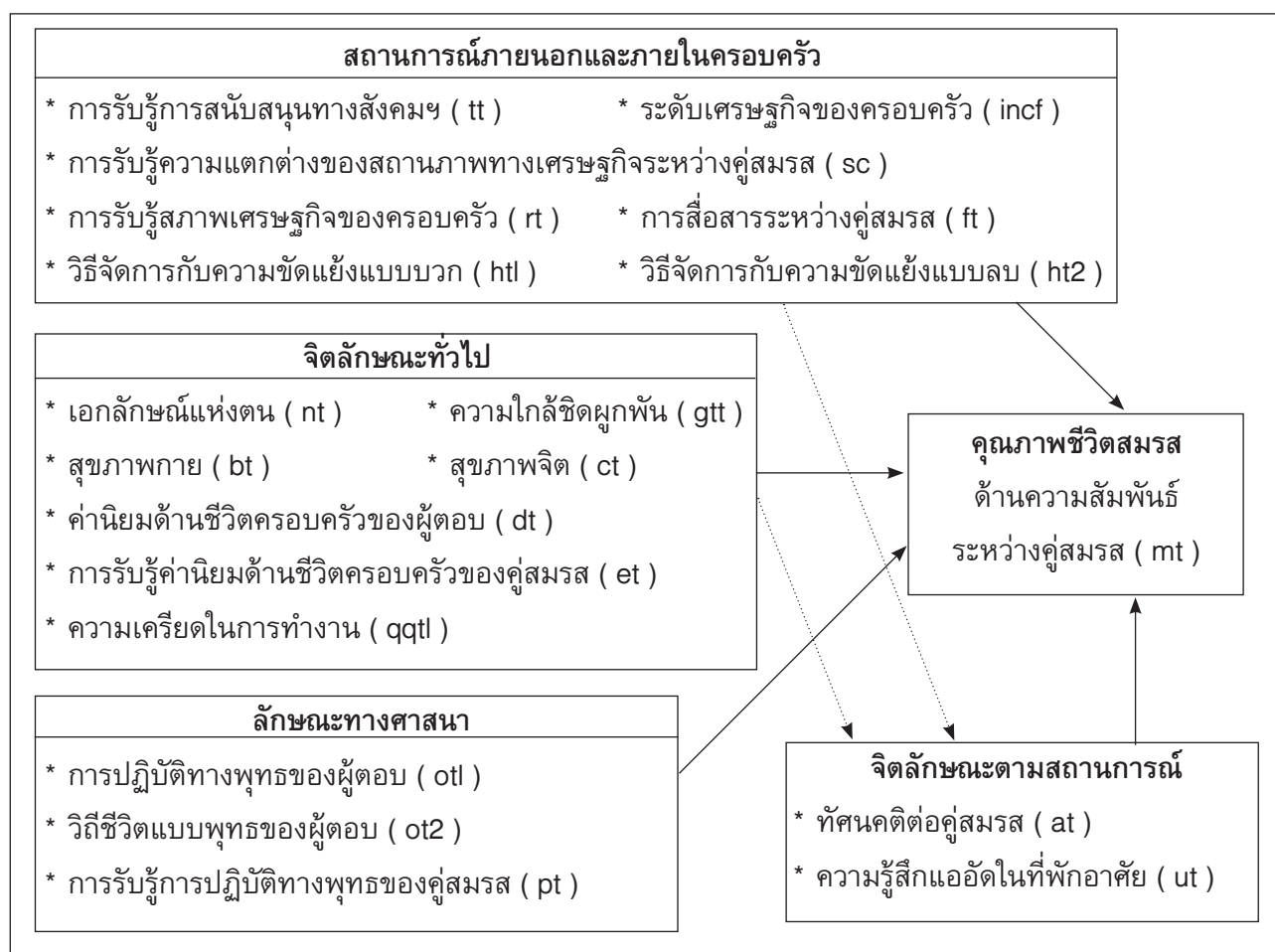
งานวิจัย 1 มุ่งศึกษาตัวแปรเชิงเหตุของ คุณภาพชีวิตสมรสด้านความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส โดยอาศัยแนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์พฤติกรรมของ มนุษย์แบบปฏิสัมพันธ์นิยม (Magnusson & Endler, 1977) เป็นกรอบในการกำหนดขอบเขตการประมวล เอกสารวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมี *สมมติฐานและสถิติที่ใช้* งานวิจัย 1 มีสมมติฐาน 3 ข้อ เป็นการทำความเข้าใจความ

สัมพันธ์เชิงเหตุระหว่างตัวแปรเชิงเหตุ 3 กลุ่ม กับคุณภาพชีวิตสมรสด้านความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส (ภาพประกอบ 1) การตรวจสอบโมเดลสมมติฐาน ใช้วิธีวิเคราะห์อิทธิพล (Path analysis) ที่ให้ตัวแปรทุกตัวในโมเดลอิสระเป็นตัวแปรสังเกต

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ในงานวิจัย 1

ผลการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลในโมเดลความสัมพันธ์เชิงเหตุของคุณภาพชีวิตสมรสด้านความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส (ภาพประกอบ 1) พบว่า ในกลุ่มผู้ตอบฝ่ายสามี 361 คน โมเดล 1 สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรได้ในเกณฑ์ดี สรุปผลได้ว่า จิตลักษณะด้านความใกล้ชิดผูกพัน (พัฒนาการทางจิตสังคมขั้นที่ 6 ตามทฤษฎีของ อีริกสัน) เป็นปัจจัยที่ส่งผลทางตรงและทาง

อ้อมต่อความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสมากที่สุด (ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลรวม 0.53) การรับรู้ค่านิยมด้านชีวิตครอบครัวของคู่สมรส และการรับรู้การปฏิบัติทางพุทธศาสนาของคู่สมรสต่างส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสในลำดับรองลงมา สำหรับทัศนคติต่อคู่สมรส ก็พบว่าเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลทางตรงต่อความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสมากที่สุดเป็นลำดับที่สาม นอกจากนี้ ยังพบว่าปริมาณการสื่อสารระหว่างสามีกับภรรยาและวิถีชีวิตแบบพุทธของสามี เป็นปัจจัยที่ส่งผลทางอ้อมต่อความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสผ่านทางทัศนคติต่อคู่สมรส ตัวแปรเชิงเหตุที่ศึกษาทั้งหมดร่วมกันทำนายความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสในโมเดลฝ่ายสามีได้ร้อยละ 75

ภาพประกอบ 1 โมเดล 1 : แบบจำลองสมมติฐานความสัมพันธ์เชิงเหตุของคุณภาพชีวิตสมรสด้านความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส (งามตา วณิชานนท์, 2544 : 92)

จากผลการวิเคราะห์อิทธิพลในโมเดล 1 : ความสัมพันธ์เชิงเหตุของคุณภาพชีวิตสมรส (ภาพประกอบ 1) พบว่า ในกลุ่มผู้ตอบฝ่ายภรรยา 601 คน โมเดลอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรได้ในเกณฑ์ดี สรุปผลได้ว่า จิตลักษณะด้านความใกล้ชิดผูกพันเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสสูงสุด (ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลรวม 0.47) ปริมาณการสื่อสารระหว่างภรรยา กับสามี วิธีจัดการกับความขัดแย้งแบบลบ และการรับรู้ค่านิยมด้านชีวิตครอบครัวของคู่สมรส ต่างส่งผลทางตรงและทางอ้อมต่อความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ในลำดับรองลงมา สำหรับทัศนคติต่อคู่สมรส พบว่าเป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่มีอิทธิพลทางตรงต่อความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสมากเป็นลำดับที่สอง นอกจากนี้ ยังพบว่าการรับรู้การปฏิบัติทางพุทธของคู่สมรสและวิธีจัดการกับความขัดแย้งแบบบวก เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสผ่านทางทัศนคติต่อคู่สมรส ตัวแปรเชิงเหตุทั้งหมดที่ศึกษาร่วมกันทำนายความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสในโมเดลฝ่ายภรรยาได้ร้อยละ 77 กล่าวได้ว่า ภรรยาผู้มีความสัมพันธ์ที่ดีกับสามี คือ ผู้ที่มีจิตลักษณะด้านความใกล้ชิดผูกพันมาก มีทัศนคติที่ดีต่อสามีมาก มีปริมาณการสื่อสารระหว่างกันมาก ใช้วิธีจัดการกับ

ความขัดแย้งแบบลบน้อย รับรู้ว่ามีค่านิยมด้านชีวิตครอบครัวมาก และรับรู้ว่าการครอบครัวมีสภาพทางเศรษฐกิจดีมาก ส่วนการรับรู้ว่ามีมีการปฏิบัติทางพุทธศาสนา และฝ่ายภรรยาเองพยายามใช้วิธีจัดการกับความขัดแย้งแบบบวกมากขึ้น ช่วยเอื้อให้ภรรยามีทัศนคติที่ดีต่อสามี จึงเสริมให้มีความสัมพันธ์ที่ดีกับสามีอีกทางหนึ่งด้วย

เมื่อเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์โมเดลปัจจัยเชิงเหตุของคุณภาพชีวิตสมรส ทั้งฝ่ายสามีและภรรยา พบผลสอดคล้องกันว่า จิตลักษณะด้านความใกล้ชิดผูกพัน การรับรู้ค่านิยมด้านชีวิตครอบครัวของคู่สมรส ทัศนคติต่อคู่สมรส และการรับรู้สภาพเศรษฐกิจของครอบครัว ต่างมีอิทธิพลทางตรงอย่างเด่นชัดต่อความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ผลเช่นนี้ปรากฏในโมเดลทั้งฝ่ายสามีและฝ่ายภรรยา แต่พบผลต่างกันว่า ปัจจัยด้านการสื่อสารระหว่างคู่สมรสและวิธีจัดการกับความขัดแย้งแบบลบมีอิทธิพลทางตรงต่อความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสในฝ่ายภรรยา แต่ไม่ปรากฏผลในฝ่ายสามี ขณะที่ปัจจัยด้านการรับรู้การปฏิบัติทางพุทธศาสนาของคู่สมรสและค่านิยมด้านชีวิตครอบครัวของผู้ตอบมีอิทธิพลทางตรงต่อความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสเฉพาะในฝ่ายสามี แต่ไม่ปรากฏผลในฝ่ายภรรยา (ตาราง 1)

ตาราง 1 แสดงลำดับตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส (งามตา วนิทานนท์, 2544: 103)

ตัวแปร (ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล)	อิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส	ในกลุ่ม
ผลสอดคล้อง		
1. จิตลักษณะด้านความใกล้ชิดผูกพัน (สามี่ .53 ; ภรรยา .47)	- ทางตรงและทางอ้อม	- สามี่และภรรยา
2. การรับรู้ค่านิยมด้านชีวิตครอบครัวของคู่สมรส (สามี่ .34 ; ภรรยา .09)		
3. ทศนคติต่อคู่สมรส (สามี่ .33 ; ภรรยา .36)	- ทางตรง	- สามี่และภรรยา
4. การรับรู้ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว (สามี่ .07 ; ภรรยา .07)		
ผลต่างกัน		
5. ปริมาณการสื่อสารระหว่างกัน (.20)	- ทางตรงและทางอ้อม	- ภรรยา
6. วิธีจัดการกับความขัดแย้งแบบลบ (-.13)		
7. การรับรู้การปฏิบัติทางพุทธของคู่สมรส (.18)	- ทางตรงและทางอ้อม	- สามี่
8. ค่านิยมด้านชีวิตครอบครัวของผู้ตอบ (-.19)		

งานวิจัย 2 : การวิเคราะห์ดัชนีเชิงผลของคุณภาพชีวิตสมรส (ศึกษาบิดามารดาและบุตรในครอบครัวเดียวกัน)

งานวิจัย 2 มุ่งศึกษาตัวแปรเชิงผลของคุณภาพชีวิตสมรสของบิดามารดาจากการรับรู้ของบุตร มีการพิจารณาถึงผลทางตรงต่อลักษณะจิตใจและพฤติกรรมของเยาวชน และผลทางอ้อมผ่านการรับรู้ของเยาวชนเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อกันในครอบครัว บางด้าน จากการประมวลเอกสารวิจัยที่เกี่ยวข้อง (งามตา วนิทานนท์และคณะ, 2545) ทำให้ได้ตัวแปรเชิงผล 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มจิตลักษณะและพฤติกรรมของเยาวชน 6 ด้านคือ จิตลักษณะของเยาวชน 4

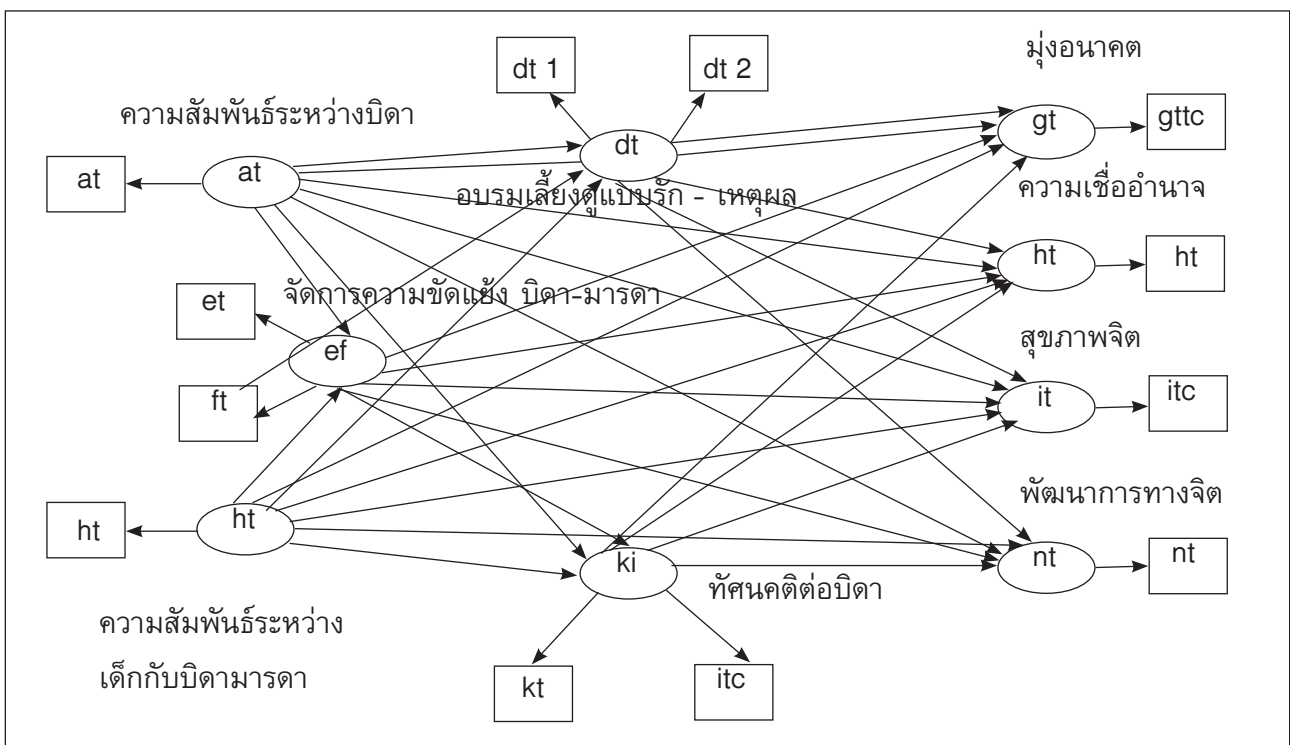
ด้าน ได้แก่ ลักษณะมุ่งอนาคต ความเชื่ออำนาจภายในตน สุขภาพจิต และพัฒนาการทางจิตสังคม และพฤติกรรมของเยาวชน 2 ด้าน ได้แก่ พฤติกรรมการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม และพฤติกรรมก้าวร้าว และ 2) กลุ่มการรับรู้ของเยาวชนเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อกันในครอบครัว 6 ด้านได้แก่ การรับรู้การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสнисับสนุน การรับรู้การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล การประเมินปริมาณความขัดแย้งระหว่างบิดากับมารดา ความสามารถจัดการกับความ

ขัดแย้งระหว่างบิดากับมารดา ทักษะติดต่อบิดาและ
 ทักษะติดต่อมารดา ส่วนตัวแปรเชิงเหตุของผลเหล่านี้
 คือ กลุ่มตัวแปรสัมพันธ์ภาพในครอบครัว รวมตัวแปร
 ที่ศึกษาในงานส่วนที่สองนี้ 14 ตัวแปร โดยมีสมมติฐาน
 การวิจัย 4 ข้อ เป็นการคาดหมายความสัมพันธ์เชิง
 เหตุระหว่างกลุ่มตัวแปรสัมพันธ์ภาพในครอบครัว กับ
 กลุ่มตัวแปรเชิงผลสองกลุ่มคือกลุ่มการรับรู้ของเยาวชน
 เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อกันในครอบครัว และกลุ่มจิต

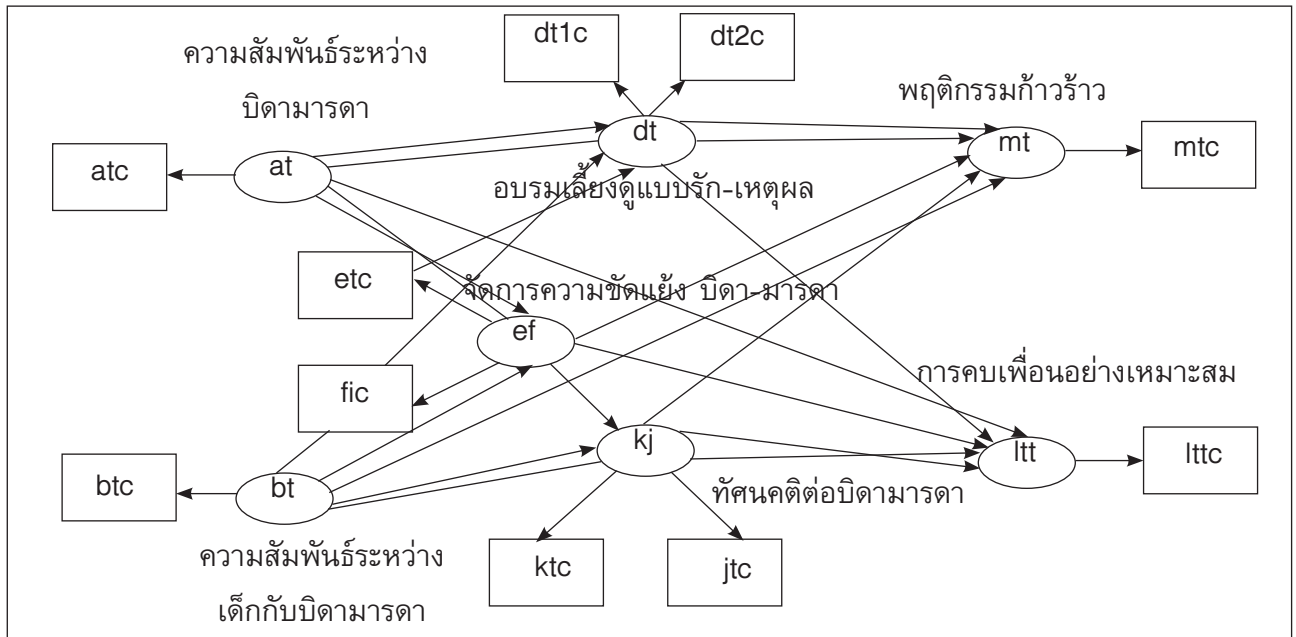
ลักษณะ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีวิเคราะห์อิทธิพลที่มี
 ตัวแปรแฝงด้วยโปรแกรมลิสเรล

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัย 2

งานวิจัย 2 ศึกษาปัจจัยเชิงผลของการรับรู้
 ความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดา ผลการวิเคราะห์
 อิทธิพล เพื่อตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดล 3
 และ 4 (ภาพประกอบ 2 และ 3)

ภาพประกอบ 2 โมเดล 3 : แบบจำลองสมมติฐานความสัมพันธ์เชิงเหตุของจิตลักษณะ 4 ด้านของเยาวชนใน
 กลุ่มรวม (งามตา วนินทานนท์, 2545 : 99)

ภาพประกอบ 3 โมเดล 4 : แบบจำลองสมมติฐานความสัมพันธ์เชิงเหตุของพฤติกรรม 2 ด้าน ของเยาวชนในกลุ่มรวม (งามตา วณิชานนท์, 2545 : 99)

ผลพบว่า สองโมเดลดังกล่าว ใช้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรได้ในเกณฑ์ดี ผลการทดสอบโมเดล 3 : ตัวแปรเชิงผลของคุณภาพชีวิตสมรสของบิดามารดา พบว่า เยาวชนที่มีสุขภาพจิตดีมาก เป็นผู้ที่ยืนยันว่าบิดามารดากับตนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และเป็นผู้รับรู้ว่าบิดากับมารดาที่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมาก พบว่า เยาวชนที่มีลักษณะมุ่งอนาคตสูง มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูง และมีพัฒนาการทางจิตสังคม (ชั้น 1-4 ตามทฤษฎีของอีริคสัน) อย่างเหมาะสม เป็นผลจากมีทัศนคติที่ดีต่อบิดามารดา รับรู้ว่าการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักและใช้เหตุผลมาก และรับรู้ว่า สามารถจัดการกับความขัดแย้งระหว่างบิดากับมารดาได้มากด้วย ซึ่งการรับรู้ 3 ประการหลังดังกล่าว มีปริมาณมากน้อยเท่าใด ขึ้นกับปริมาณความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเยาวชนกับบิดามารดา และการรับรู้ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบิดากับมารดา อีกทอดหนึ่ง และพบอีกว่า เยาวชนที่มีพัฒนาการทางจิตสังคมสูง มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูง และมีลักษณะมุ่งอนาคตสูง ส่วนหนึ่งเกิดจากการมีสุขภาพจิตดี

ผลการวิเคราะห์โมเดล 4 : ปัจจัยเชิงผลของคุณภาพชีวิตสมรสของบิดามารดา ปัจจัยเชิงผลที่ศึกษาส่วนนี้ประกอบด้วยผลทางตรงต่อพฤติกรรม 2 ด้าน และผลทางอ้อมต่อพฤติกรรมผ่านการรับรู้ของเยาวชนเกี่ยวกับวิธีการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา ทัศนคติต่อบิดามารดา และการจัดการกับความขัดแย้งระหว่างบิดากับมารดา พบว่า เยาวชนมีพฤติกรรมก้าวร้าวน้อยและคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมาก เนื่องจากรับรู้ว่าการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักและใช้เหตุผลมาก รับรู้ว่าจะสามารถจัดการกับความขัดแย้งระหว่างบิดากับมารดาได้มาก และมีทัศนคติที่ดีต่อบิดามารดามากด้วย ซึ่งการรับรู้ 3 ประการดังกล่าวมีปริมาณมากน้อยเพียงใด ขึ้นกับปริมาณการรับรู้ความสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างเยาวชนกับบิดามารดาและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบิดากับมารดา และพบอีกว่า เยาวชนก้าวร้าวน้อยเพราะคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมาก

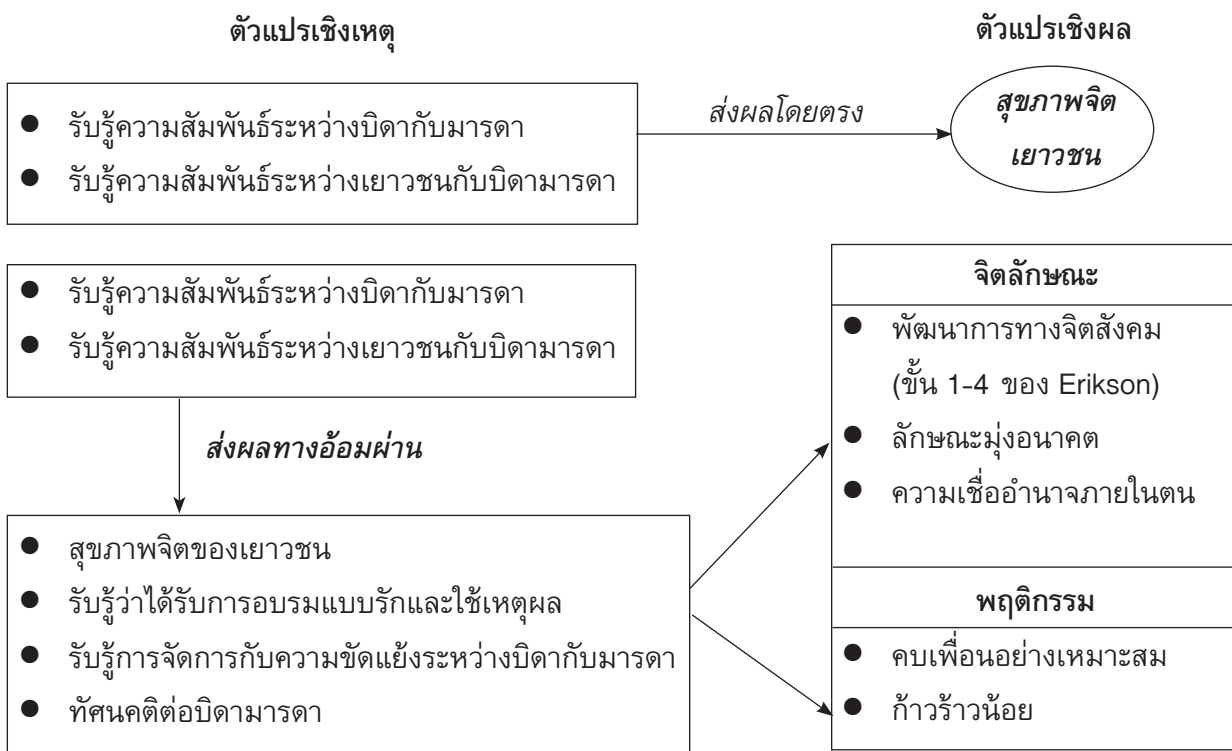
ผลการวิเคราะห์อิทธิพลตามโมเดล 3 และ 4 สรุปได้ตามภาพประกอบ 4 กล่าวคือ การรับรู้ว่าบิดากับมารดา มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในปริมาณมาก

ถึงน้อย ส่งผลบวกทางตรงต่อสุขภาพจิตของบุตร
 ขณะเดียวกัน การรับรู้ดังกล่าวก็ส่งผลบวกทางอ้อม
 ต่อลักษณะทางจิตใจอีก 3 ด้าน (ลักษณะมุ่งอนาคต
 ความเชื่ออำนาจภายในตน และพัฒนาการทางจิต
 สังคม) ผ่านทางตัวแปรสังเกตกลุ่มการรับรู้การปฏิบัติ
 ต่อกันในครอบครัว 6 ด้านซึ่งเป็นองค์ประกอบของ
 ตัวแปรแฝง 3 ตัวคือ ปริมาณการรับรู้ว่าได้รับการ
 อบรมเลี้ยงดูแบบรักและใช้เหตุผล ปริมาณการรับรู้
 การจัดการกับความขัดแย้งระหว่างบิดากับมารดา และ
 ปริมาณทัศนคติที่ดีต่อบิดามาก นอกจากนี้ การรับรู้
 ว่าบิดากับมารดามีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันปริมาณ
 มากถึงน้อยยังส่งผลบวกทางอ้อมต่อพฤติกรรมการ
 คบเพื่อนอย่างเหมาะสมและพฤติกรรมก้าวร้าวใน

เยาวชน ผ่านทางตัวแปรแฝงการรับรู้การอบรมเลี้ยง
 ดูแบบรักและใช้เหตุผลทัศนคติต่อบิดาและมารดา
 และการรับรู้การจัดการกับความขัดแย้งระหว่างบิดา
 มารดาด้วย

ระบบดัชนีความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับ มารดา : บุรณาการผลของงานวิจัย 1 และ 2

บนพื้นฐานของข้อสรุปจากผลงานวิจัย 1 และ
 2 คณะผู้วิจัยได้ทำการเชื่อมโยงผลวิจัยเข้าด้วยกันใน
 รูปของระบบดัชนี ซึ่งประกอบด้วยดัชนี 3 ประเภท
 คือ ดัชนีแกนกลาง การรับรู้ความสัมพันธ์ระหว่าง
 บิดากับมารดา ดัชนีเชิงเหตุและดัชนีเชิงผลของดัชนี
 แกนกลาง

ภาพประกอบ 4 สรุปผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเชิงเหตุกับตัวแปรเชิงผลในงานวิจัย 2
 (งามตา วณิชทานนท์, 2545: 102)

ดัชนีแกนกลาง

ในที่นี้ประกอบด้วยตัวชี้วัด 2 ด้าน จากผลที่
 พบในงานวิจัย 2 สรุปได้ว่า แบบวัดตัวแปรการรับรู้
 ความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดา จากการรายงาน

ของบุตร เป็นดัชนีแกนกลางซึ่งบ่งชี้ผลที่เกิดกับ
 ลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมของบุตรได้อย่างน่า
 เชื่อถือ แบบวัดนี้มุ่งวัดปริมาณความสัมพันธ์ทางดี
 และไม่ดีระหว่างบิดากับมารดาจากการรับรู้ของบุตร

ใช้แบบวัดชนิดมาตรประเมินรวมค่า มีข้อความจำนวน 10 ประโยค มีมาตร 6 หน่วย พิสัยของคะแนนอยู่ระหว่าง 10 ถึง 60 คะแนน เมื่อนำแบบวัดนี้ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 1,089 คน ในงานวิจัย 2 ได้พิสัยของคะแนนอยู่ระหว่าง 16 ถึง 60 คะแนน เฉลี่ย 47.93 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 8.47 แบบวัดนี้มีค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.86 และจากผลในงานวิจัย 1 สรุปได้ว่า *ตัวแปรคุณภาพชีวิตสมรสด้านความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส* จากการรายงานโดยสามีหรือภรรยา เป็นดัชนีแกนกลางอีกด้านหนึ่งที่เชื่อมโยงกับตัวแปรเชิงเหตุทั้งด้านสถานการณ์แวดล้อมภายนอกและภายในครอบครัว และลักษณะทางจิตใจของผู้เป็นบิดามารดาแบบวัดตัวแปรนี้มุ่งวัดปริมาณความสัมพันธ์ทางดีและไม่ดีระหว่างสามีกับภรรยาจากการรับรู้ของแต่ละฝ่ายในขอบเขตเนื้อหาที่มีลักษณะคู่ขนานไปกับเนื้อหาในแบบวัดการรับรู้ความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดา คำถาม 10 ประโยค ต่อมา มีการสร้างคำถามเพิ่มเติมอีก 5 ประโยค รวมเป็น 15 ประโยค ดังนั้น แบบวัดความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส จึงมีพิสัยของคะแนนอยู่ระหว่าง 15 ถึง 90 คะแนน เมื่อนำแบบวัดนี้ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างสามีหรือภรรยา มีพิสัยของคะแนนอยู่ระหว่าง 19 ถึง 90 คะแนน เฉลี่ย 73.13 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 12.34 แบบวัดนี้มีค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .93

ดัชนีเชิงเหตุของความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส (บิดาหรือมารดา รายงาน)

จากผลวิจัยโดยสรุปของงานวิจัย 1 (ตาราง 1) ทำให้ทราบว่า มีตัวแปรเชิงเหตุที่สำคัญ 8 ด้านส่งผลทางตรงและทางอ้อมอย่างเด่นชัดต่อตัวแปรความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส (จากการรายงานของสามีหรือภรรยา) เพื่อจุดมุ่งหมายในการเชื่อมโยงผลวิจัยของงานวิจัย 1 และ 2 เข้าด้วยกันอย่างเหมาะสม ในส่วนนี้จึงนำตัวแปรเชิงเหตุเหล่านั้น [ที่เป็นตัวแปร

ประเภทปัจจัยเสริม (Promotive factors) ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลดี และมีความสัมพันธ์ทางลบกับผลเสีย] มาทำการวิเคราะห์อีกครั้งหนึ่ง โดยใช้เฉพาะข้อมูลจาก *กลุ่มตัวอย่างสามีภรรยาที่มีบุตรอย่างน้อยหนึ่งคน* ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จำนวน 775 คน (ร้อยละ 81.6 ของกลุ่มตัวอย่างสามีภรรยาทั้งหมด 962 คน) ด้วยวิธีวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเป็นชั้น

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มตัวทำนาย 7 ด้าน (ได้แก่ การรับรู้สภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว ปริมาณการสื่อสารระหว่างคู่สมรส วิธีจัดการกับความขัดแย้งแบบบวก จิตลักษณะด้านความใกล้ชิดผูกพัน การรับรู้ค่านิยมด้านชีวิตครอบครัวของคู่สมรส การรับรู้การปฏิบัติทางพุทธของคู่สมรส และทัศนคติต่อคู่สมรส) กับตัวแปรด้านความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ปรากฏผลว่า ตัวทำนายด้านปัจจัยเสริม 7 ด้านร่วมกันทำนายความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสได้ร้อยละ 74 โดยมีตัวทำนายสำคัญตามลำดับ คือ จิตลักษณะด้านความใกล้ชิดผูกพัน ทัศนคติต่อคู่สมรส ปริมาณการสื่อสารระหว่างคู่สมรส การรับรู้ค่านิยมด้านชีวิตครอบครัวของคู่สมรส และการรับรู้การปฏิบัติทางพุทธของคู่สมรส ผลส่วนนี้สอดคล้องกับผลที่พบในกลุ่มตัวอย่างสามีภรรยาโดยรวม (962 คน) ด้วย จึงกล่าวได้ว่า จิตลักษณะด้านความใกล้ชิดผูกพัน ทัศนคติต่อคู่สมรส ปริมาณการสื่อสารระหว่างคู่สมรส การรับรู้ค่านิยมด้านชีวิตครอบครัวของคู่สมรส และการรับรู้การปฏิบัติทางพุทธของคู่สมรส เป็นกลุ่มดัชนีเชิงเหตุสำคัญ ที่ทำนายความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส (บิดากับมารดา) อย่างเชื่อมั่นได้

ดัชนีเชิงผลของความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดา (บุตร รายงาน)

ในงานวิจัย 2 เมื่อนำตัวแปรในกลุ่มการรับรู้ของเยาวชนเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อกันในครอบครัว 6

ด้าน (ได้แก่ การรับรู้การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน การรับรู้การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล ทักษะคิดต่อบิดา ทักษะคิดต่อมารดา การประเมินปริมาณความขัดแย้งระหว่างบิดากับมารดา และความสามารถจัดการกับความขัดแย้งระหว่างบิดากับมารดา) เข้าร่วมกันทำนายปริมาณการรับรู้ความ สัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดาจากการรายงานของผู้เป็นบุตร ปรากฏผลว่าตัวทำนายทั้ง 6 ด้านดังกล่าวข้างต้นร่วมกันสามารถทำนายปริมาณความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดาได้ร้อยละ 55.40 ในกลุ่มเยาวชนโดยรวม โดยมีตัวทำนายสำคัญตามลำดับ ดังนี้ การประเมินปริมาณความขัดแย้งระหว่างบิดากับมารดา ทักษะคิดต่อบิดา การรับรู้การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน ทักษะคิดต่อมารดา และความสามารถจัดการกับความขัดแย้งระหว่างบิดากับมารดา

เมื่อนำตัวแปรในกลุ่มการรับรู้ของเยาวชนเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อกันในครอบครัว 6 ด้านดังกล่าวร่วมกันทำนายจิตลักษณะของเยาวชน 4 ด้าน (สุขภาพจิต ลักษณะมุ่งอนาคต ความเชื่ออำนาจภายในตน และพัฒนาการทางจิตสังคม) พร้อมกันด้วยวิธีวิเคราะห์สหสัมพันธ์แคนอนิกัล พบผลว่า ในกลุ่มตัวอย่างรวม ตัวแปรแคนอนิกัลชุดตัวแปรอิสระ 6 ด้าน อธิบายความแปรปรวนของตัวแปรแคนอนิกัลชุดตัวแปรตาม ได้ร้อยละ 42.33

เมื่อนำตัวแปรในกลุ่มการรับรู้ของเยาวชนเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อกันในครอบครัว 6 ด้านร่วมกันทำนายพฤติกรรมการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมและพฤติกรรมก้าวร้าวของเยาวชนพร้อมกันด้วยวิธีวิเคราะห์สหสัมพันธ์แคนอนิกัล พบผลว่า ในกลุ่มตัวอย่างรวม ตัวแปรแคนอนิกัลชุดตัวแปรอิสระ 6 ด้าน ทำนายตัวแปรแคนอนิกัลชุดตัวแปรตามได้ร้อยละ 34

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนตัวแปรเชิงผลของความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดา ดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า ตัวแปรในกลุ่มการรับรู้ของเยาวชนเกี่ยว

กับการปฏิบัติต่อกันในครอบครัว เป็นดัชนีเชิงผลทางตรงของความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดา ส่วนตัวแปร จิตลักษณะ 4 ด้าน และพฤติกรรม 2 ด้านของ เยาวชนเป็นดัชนีเชิงผลทางอ้อมของความ สัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดาที่เกิดจากการรับรู้การปฏิบัติต่อกันในครอบครัวด้านต่างๆ อีกทอดหนึ่ง (ภาพประกอบ 5)

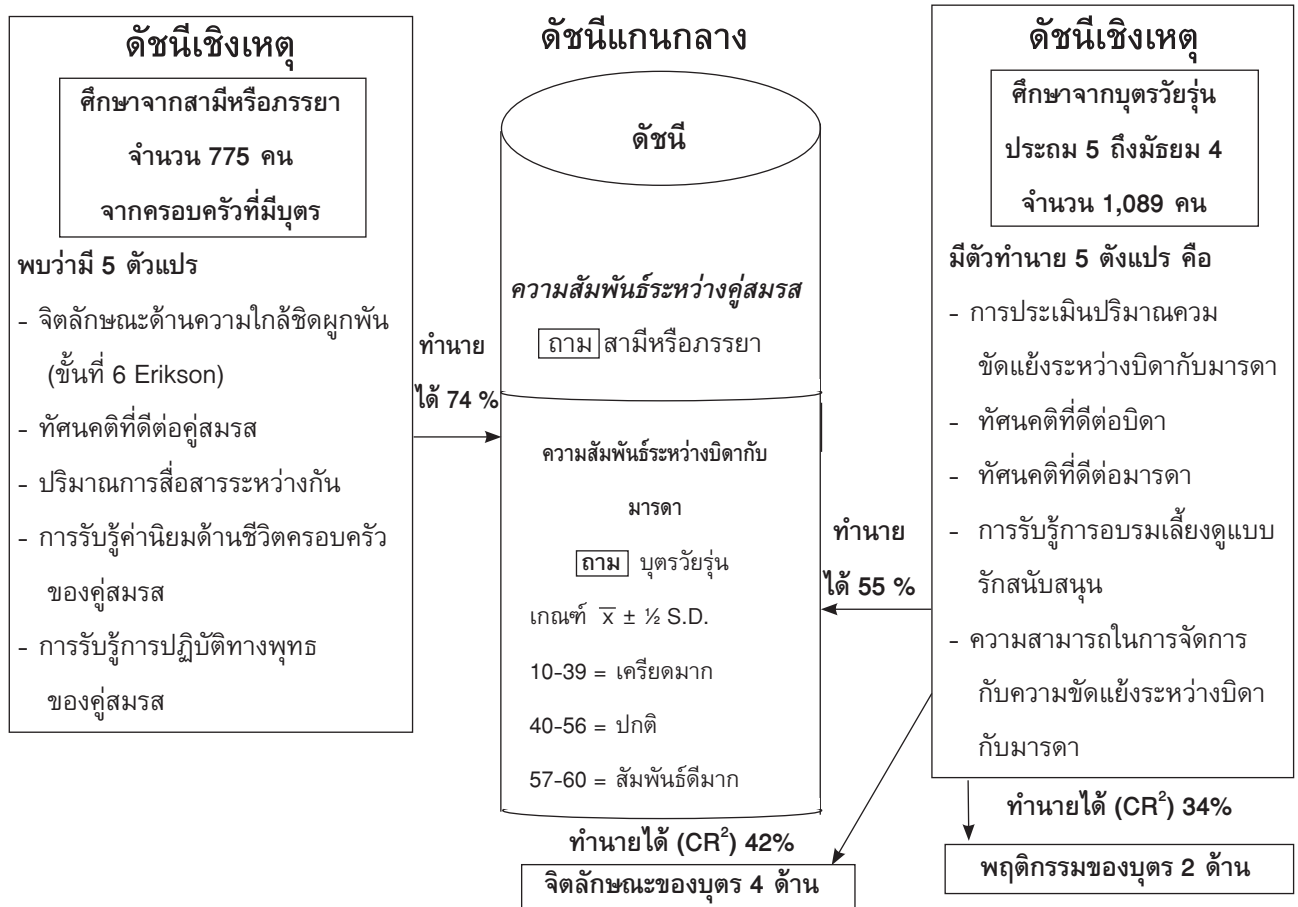
ระบบดัชนีความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดา

จากภาพประกอบ 5 ระบบดัชนีความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดา ประกอบด้วย ดัชนีแกนกลางคือ เครื่องชี้วัดปริมาณความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดา จากผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว เพื่อเปรียบเทียบช่วงคะแนนของแบบวัดความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดาแบ่งออกเป็น 3 ช่วงพบว่า ช่วงคะแนน 3 ช่วง (ต่ำ ปานกลาง และสูง) ที่ถูกแบ่งโดยใช้เกณฑ์คะแนนเฉลี่ยบวกและลบครึ่งหนึ่งของค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นช่วงคะแนนที่สามารถจำแนกคะแนนของตัวแปรเชิงผลกลุ่มการรับรู้ของเยาวชนเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อกันในครอบครัว 6 ด้านกลุ่มจิตลักษณะ 4 ด้าน และพฤติกรรม 2 ด้านแต่ละด้านได้อย่างเด่นชัด ดังนั้น ถ้าเยาวชนคนไหนคนใดได้คะแนนจากการรับรู้ความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดาในช่วงคะแนนต่ำ (10-39 คะแนน) ก็คาดได้ว่าเยาวชนผู้นั้นกำลังตกอยู่ในครอบครัวที่มีสภาวะเครียดมากเนื่องจากบิดากับมารดาที่มีความสัมพันธ์ไม่ดีต่อกันอย่างมาก ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้น คือ เยาวชนมักรับรู้ว่ามีบิดามารดาขัดแย้งกันมาก มีทัศนคติที่ต่อบิดาและมารดาน้อย รับรู้ว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนน้อย เป็นต้น ซึ่งการรับรู้การปฏิบัติอย่างไม่เหมาะสมในครอบครัวต่างๆ ดังกล่าวส่งผลเสียต่อจิตใจและพฤติกรรมของเยาวชนที่ศึกษาคั้งนี้หลายด้าน ในทางตรงข้าม ถ้าเยาวชนมีคะแนนการรับรู้ความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดาในช่วงคะแนนสูง (57-60 คะแนน) แสดงว่า เยาวชนผู้นั้น

อยู่ในครอบครัวที่บิดากับมารดามีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมาก ผลที่เกิดขึ้นกับเยาวชน คือ เยาวชนมักรับรู้ว่ามีบิดากับมารดาขัดแย้งกันน้อย รับรู้ว่าจะได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างเหมาะสม และมีทัศนคติที่ดีต่อบิดาและมารดา ซึ่งการรับรู้เช่นนี้ ส่งผลดีต่อจิตใจและพฤติกรรมของเยาวชนทุกด้านที่ศึกษา ส่วนปัจจัยที่คาดหมายได้ว่าจะเป็นสาเหตุสำคัญทำให้บิดากับมารดาความสัมพันธ์ไม่ดีต่อกัน ได้แก่ การที่สามีหรือภรรยาามีจิตลักษณะด้านความใกล้ชิดผูกพันกับคู่สมรสน้อย มีทัศนคติที่ดีต่อคู่สมรสน้อย มีการสื่อสารระหว่างกันอย่างเหมาะสมน้อย รับรู้ว่าคุณสมรสของตนให้ความสำคัญกับชีวิตครอบครัวน้อย และยังรับรู้ว่าเขาหรือเธอปฏิบัติตามหลักศาสนาน้อยด้วย

กล่าวได้ว่า (ภาพประกอบ 5) ดัชนีแกนกลางซึ่งชี้วัดความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส กลุ่มดัชนีเชิงเหตุของความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส และกลุ่มดัชนีเชิงผลของความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดา ส่วน

ใดส่วนหนึ่งในสามส่วนสามารถใช้เป็นตัวทำนายหรืออธิบายเหตุและผลที่เกิดขึ้นในส่วนอื่นได้ ตัวอย่างเช่นในครอบครัวใดก็ตาม ถ้าพบว่าปริมาณคะแนนดัชนีเชิงเหตุของความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสบางตัวหรือหลายตัวอยู่ในระดับต่ำ เช่น มีคะแนนจิตลักษณะด้านความใกล้ชิดผูกพันต่ำ มีคะแนนทัศนคติที่ดีต่อคู่สมรสต่ำ มีคะแนนการสื่อสารระหว่างคู่สมรสน้อยจากปริมาณคะแนนเหล่านี้ สามารถคาดได้ว่าสามีภรรยาในครอบครัวนั้นจะขาดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและการขาดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันอาจส่งผลกระทบต่อจิตใจและพฤติกรรมของบุตรด้วย ในทางกลับกัน ถ้าพบว่าในครอบครัวใด บุตรมีคะแนนจิตลักษณะและพฤติกรรม 6 ด้าน ที่ศึกษาในระดับต่ำ เช่น มีคะแนนสุขภาพจิตต่ำ มีคะแนนลักษณะมุ่งอนาคตต่ำมีคะแนนพัฒนาการทางจิตสังคมต่ำ หรือพฤติกรรมการคบเพื่อนไม่เหมาะสม เป็นต้น

ภาพประกอบ 5 แสดงระบบดัชนีความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดา (งามตา วณิชานนท์, 2545: 109)

สามารถคาดล่วงหน้าเป็นเบื้องต้นได้ว่า มีเหตุมาจาก บิดากับมารดาขาดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ครอบครัว ตกอยู่ในสภาวะตึงเครียดมาก บุตรในครอบครัวควร ได้รับการช่วยเหลือจากบุคคลภายนอกครอบครัวหรือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยผ่อนคลายความ ตึงเครียดที่กำลังเกิดขึ้นกับเยาวชน เป็นการป้องกัน ผลเสียที่อาจเกิดขึ้นกับจิตใจและพฤติกรรมของ เยาวชนผู้เป็นบุตรได้ทางหนึ่ง

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ประการแรก ได้ดัชนีคุณภาพชีวิตครอบครัว ไทย ในการวิจัยนี้ได้ทำการพิสูจน์ความสำคัญและ บทบาทของแบบวัดความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับ มารดา ทำให้ยอมรับได้อย่างมั่นใจว่า แบบวัดฉบับ ดังกล่าวเป็นดัชนีแกนกลางของคุณภาพชีวิตสมรสใน ครอบครัวไทยที่มีความสำคัญมากในปัจจุบัน ดัชนี ด้านนี้ คือ **ความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดา** ซึ่ง จัดเป็นเครื่องตรวจอาการ หรือเครื่องมือที่ใช้เฝ้าระวัง เมื่อนำไปใช้กับเยาวชน จะช่วยให้นักพัฒนาเยาวชน สามารถค้นหาเยาวชนที่ครอบครัวกำลังตกอยู่ใน สภาวะเครียดเนื่องจากบิดากับมารดาที่มีความขัดแย้ง กัน เพื่อให้การช่วยเหลือแก้ไขปัญหานั้น เป็นการป้องกัน ผลเสียที่จะเกิดกับเยาวชนได้ทางหนึ่ง ขณะเดียวกันก็ สามารถให้การอนุรักษ์และส่งเสริมครอบครัวที่ สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกมีคุณภาพดีอยู่เดิมให้มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนต่อไป นับเป็นความก้าวหน้า ทางวิชาการของประเทศไทย ก่อให้เกิดประโยชน์ใน การประยุกต์ใช้ดัชนีแกนกลางนี้เพื่อการวิจัย การ พัฒนา และการประเมินต่างๆ อย่างกว้างขวาง

ประการที่สอง ได้ข้อสรุปว่า ควรจะพัฒนา ลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัว ด้านใดบ้าง เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในครอบครัว ในงานวิจัย 1

ผลการวิจัยชี้ว่า ควรพัฒนาลักษณะทางจิตใจ ของสามีและภรรยาด้านความใกล้ชิดผูกพันและ ทัศนคติต่อคู่สมรส และควรพัฒนาทักษะการสื่อสาร ระหว่างคู่สมรสและทักษะการจัดการกับความขัดแย้ง แบบบวกให้มากขึ้น แต่ลดการใช้วิธีการจัดการกับ ความขัดแย้งแบบลบให้น้อยลง ส่วนในงานวิจัย 2 ผล การวิจัยชี้ว่า ในกลุ่มบิดาและมารดา ควรให้การพัฒนา ทักษะด้านการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสนับสนุนและ แบบใช้เหตุผลแก่บิดามารดา โดยเฉพาะที่มีบุตร วัยรุ่นชายหญิงเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และควรพัฒนาทักษะด้าน การสื่อสารในครอบครัว โดยเฉพาะในกลุ่มบิดาที่มีบุตรชายวัยรุ่น สำหรับ เยาวชน โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน อายุมาก (15-18 ปี) และมีผลการเรียนต่ำ ควรพัฒนาเยาวชนให้มีทัศนคติ ที่ดีต่อบิดาและมารดามากขึ้น ทั้งนี้คณะผู้วิจัยเสนอให้ ดำเนินการสร้างต้นแบบพัฒนาทักษะสำคัญ และ ทำการวิจัยเชิงทดลองประเมินผลต้นแบบก่อน เพื่อ สามารถนำต้นแบบพัฒนาเหล่านี้ไปใช้ฝึกอบรมบิดา มารดาและเยาวชนกลุ่มเป้าหมายประเภทต่างๆ ได้ อย่างมั่นใจ

ประการที่สาม นำไปใช้ในการกำหนดนโยบาย ระดับประเทศ และใช้ในการฝึกอบรมครู เพื่อให้การ ช่วยเหลือ ป้องกัน และเสริมสร้างนักเรียน กรณีอยู่ใน ครอบครัวที่มีความเข้มแข็งน้อย ในเรื่องนี้คณะผู้ วิจัยได้ดำเนินการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับ ประโยชน์ของดัชนีครอบครัวแก่ครูในโรงเรียนประถม ศึกษามัธยมศึกษา พร้อมให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีใช้ เพื่อให้ช่วยเหลือ ป้องกันนักเรียนในความรับผิดชอบ ได้ทันการณ์

การประยุกต์ใช้ผลงานวิจัย

ผลงานวิจัยชุดนี้ได้ถูกนำไปเผยแพร่และใช้ประโยชน์ในหลายรูปแบบ เริ่มตั้งแต่ก่อนจะจัดพิมพ์เป็นรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

1. **เผยแพร่ในงานประชุมทางวิชาการทั้งในและต่างประเทศและงานประชุมเชิงปฏิบัติการ** มีการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ 2 ครั้ง เพื่อนำเสนอประโยชน์และวิธีการใช้ดัชนีครอบครัวไทย ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ชิ้นสำคัญ โดยได้รับการสนับสนุนทุนในการจัดประชุมจากสำนักงานกองทุนสนับสนุน การสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และมีการจัดทำเอกสารประกอบการประชุม “คู่มือครู : กิจกรรมเรียนรู้และเข้าใจนักเรียนวัยรุ่นด้วยดัชนีชี้วัดคุณภาพของสังคมแวดล้อม” (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ, 2548) เอกสารนี้ได้รับความอนุเคราะห์จาก ศาสตราจารย์ ดร. ดวงเดือน พันธุมนาวิน ให้คำปรึกษาและอนุญาตให้นำแบบวัดและข้อมูลความรู้บางส่วนมาใช้ประกอบด้วย เอกสารดังกล่าวประกอบด้วยเนื้อหาหลัก 2 ส่วน *ส่วนแรก*

ได้รวบรวมแบบวัดไว้ 9 ฉบับ บางแบบวัดเป็นแบบวัดคู่ขนานที่ใช้วัดกับผู้ปกครองและเด็กได้ทั้งสองฝ่าย ตัวอย่างเช่น 1) แบบวัดที่เป็นดัชนีชี้วัดความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดา และแบบวัดที่เป็นดัชนีชี้วัดความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส 2) แบบวัดการอบรมเลี้ยงดูแบบรักส้นับสนุนมาก และแบบใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ มีทั้งฉบับที่ใช้วัดผู้ปกครองและฉบับสำหรับเยาวชนผู้เป็นบุตร และ 3) แบบวัดบรรยากาศในโรงเรียน เช่น แบบวัดความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และแบบวัดความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับเพื่อน *ส่วนที่สอง* เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับคุณภาพของแบบวัด วิธีการให้คะแนนในแต่ละแบบวัด เกณฑ์ของคะแนนที่ได้จากการวิจัยและความหมายของคะแนนในช่วงคะแนนต่ำ กลาง และสูง คำทำนายผลที่อาจเกิดกับเยาวชน ข้อเสนอแนะแก่ผู้ปกครองในการปฏิบัติ และข้อเสนอแนะสำหรับครูในการปฏิบัติ ต่อนักเรียนที่ได้คะแนนอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ชุด 1 : ครอบครัวของท่านเข้มแข็งจริงหรือ

ฉบับผู้ใหญ่: คู่สมรสของฉันทัน (แบบวัดตัวแปรความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส) 10 ข้อ ค่าสัมประสิทธิ์แบบแอลฟา = .89 **ผู้ตอบ** สามีหรือภรรยา 1,089 คน คะแนนเฉลี่ย 48.89 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 8.32

ฉบับเยาวชน: ผู้ปกครองของนักเรียน (แบบวัดตัวแปรการรับรู้ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับแม่) 10 ข้อ ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา = .86 **ผู้ตอบ** นักเรียนวัยรุ่น 1,089 คน คะแนนเฉลี่ย 47.93 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 8.47

ข้อคำถามความหมายทาง **บวก** ได้แก่ ข้อที่ 2, 3, 6, 9, 10

ข้อคำถามความหมายทาง **ลบ** ได้แก่ ข้อที่ 1, 4, 5, 7, 8

คะแนน	มาก	ปานกลาง	น้อย
ผู้ใหญ่ :	53 - 60	43 - 52	10 - 42
เยาวชน :	57 - 60	40 - 56	10 - 39
มาตรการ	ส่งเสริมให้ยังยืนยกย่องครอบครัวเป็นแบบอย่างในสังคม	เสริมสร้าง ป้องกัน	ช่วยเหลือ แก้ไข

ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส หมายถึง ปริมาณความสัมพันธ์ทั้งด้านดีและด้านไม่ดีระหว่างสามีกับภรรยา ได้แก่ การแสดงความเห็นอกเห็นใจกัน การช่วยเหลือ การสนับสนุนด้านอารมณ์และด้านวัตถุสิ่งของ ตลอดจนการขัดแย้ง ห่างเหิน ไม่เข้าใจกัน วัดด้วยแบบวัดประเภทมาตรประเมินรวมค่า จำนวน 10 ข้อ ในกรณีที่บุตรเป็นผู้รายงานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับแม่ ใช้ชื่อว่า แบบวัดตัวแปรการรับรู้ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับแม่

คำเฉลยชุด 1 : ครอบครัวของท่านเข้มแข็งจริงหรือ

คะแนน	ความหมาย	ผล
<p>น้อย</p> <p>ผู้ใหญ่</p> <p>10 - 42</p> <p>คะแนน</p>	<p>คนในครอบครัวนี้มีความสัมพันธ์กันอย่างไม่สู้ดีนัก สามีไม่ค่อยกลับบ้าน ภรรยาไม่เข้าใจ แต่กลับถอยห่าง เพราะสามีมักทำให้ตนเกิดความเครียด มีการทะเลาะวิวาทกันมากกว่าจะพูดกันอย่างสงบ เมื่อภรรยาและบุตรมีปัญหา ก็หวังพึ่งพ่อบ้านได้</p> <p>น้อย ต่างคนต่างไปคนละทิศละทาง ฝ่ายสามีไม่สนใจครอบครัว ฝ่ายภรรยาแสวงหาที่ปรึกษาในกลุ่มเพื่อนหรือญาติ บุตรอยู่ไม่ติดบ้าน เพราะบ้านมีความเร่าร้อนขาดความสุขสงบ พ่อแม่ไม่สามารถจะแก้ปัญหาของตนเองหรือปัญหาของบุตรได้เลย</p>	<p>ครอบครัวประเภทนี้อาจทำให้เกิดผลเสียกับทุกฝ่าย ฝ่ายสามีอาจขาดความสุขในครอบครัว ต้องไปหาความสุขที่อื่น ก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาอีกมาก และส่งผลกระทบต่อการทำงานด้วย ส่วนภรรยาเป็นผู้ที่เดือดร้อนมากที่สุด เพราะมีความวิตกกังวล ขาดความสุข ช่วยเหลือตนเอง ช่วยเหลือบุตรไม่ได้ อาจใช้วิธีลดความเครียดให้ตนเองอย่างไม่เหมาะสม ทำให้เสียสุขภาพ เสียเงิน เสียเวลา และทำลายครอบครัวมากยิ่งขึ้น ส่วนบุตรก็มีสุขภาพจิตไม่ดี ไม่ชอบไม่พอใจพ่อแม่ อยากหลีกหนีให้ห่างไกล หนีไปคบเพื่อนอย่างไม่เหมาะสม การเรียนตกต่ำ อาจเกิดปัญหา ลุกลามได้มาก</p>

ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติต่อไป	
<p>เยาวชน</p> <p>10 - 39</p> <p>คะแนน</p>	<p>ครอบครัวที่มีความเครียดมากนี้ อาจได้รับการแก้ไขให้ฟื้นคืนดีได้ ถ้าฝ่ายพ่อ แม่ บุตรปรับเปลี่ยนจิตใจ และการกระทำกันคนละนิดคนละหน่อย ถ้าทำได้ เช่น สามีกับภรรยาไปรับคำแนะนำปรึกษาด้านครอบครัวจากนักจิตวิทยาครอบครัว ถ้ามีการทะเลาะเบาะแว้งกันบ่อยมาก ให้อยู่ห่างกันสักระยะหนึ่ง ส่งจดหมายหรือพูดกันสั้นๆ ทางโทรศัพท์ ถามสารทุกข์ซึ่งกันและกัน เมื่อคิดถึงกันมากขึ้นจึงค่อยกลับมาอยู่ร่วมกัน บุตรที่เป็นวัยรุ่นควรเป็นผู้ประสานสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับแม่ พูดถึงแม่ในทางที่ดีให้พ่อฟัง กล่าวถึงความดีของพ่อให้แม่ฟัง และอธิบายเจตนาหรือความจำเป็นของแต่ละฝ่ายไปในทางที่ดี ถ้าพ่อแม่ขัดแย้งกันมาก บุตรควรรหาญาติสนิทมาเป็นบุคคลทดแทน หรือกลมเกลียวช่วยเหลือกันในหมู่พี่น้องให้มากขึ้น หาเพื่อนที่ดีมาเป็นคู่คิด และขอคำแนะนำปรึกษาจากครูอาจารย์ที่เมตตา</p>

คำเฉลยชุด 1 : ครอบครัวของท่านเข้มแข็งจริงหรือ

ข้อเสนอแนะสำหรับครูในการปฏิบัติต่อนักเรียนที่ได้คะแนนน้อย

จากผลวิจัยไทย 2 เรื่อง* ทำให้คาดได้ว่าจะมีนักเรียนจากครอบครัวเครียดมากและครอบครัวแตกแยก ประมาณ 3 - 4 คน จากนักเรียน 10 คนในชั้นเรียน เมื่อทราบว่านักเรียนในห้องเรียนจำนวนหนึ่ง อาจมาจากครอบครัวที่มีปัญหา ครูประจำชั้น ครูฝ่ายปกครองและฝ่ายแนะแนวการศึกษา ตลอดจนครูที่มีจิตเมตตา เด็กควรร่วมมือกันเพื่อให้ความช่วยเหลือ เอาใจใส่ใกล้ชิดกับนักเรียนกลุ่มนี้เป็นพิเศษ และช่วยทดแทนบทบาทของพ่อแม่บางส่วน เช่น ให้การสนับสนุนเด็กด้านวัสดุสิ่งของตามความจำเป็น ให้กำลังใจ เป็นที่พึ่งที่ปรึกษา เมื่อเผชิญกับวิกฤติการณ์จากครอบครัว ให้คำแนะนำและช่วยหาทางแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวันอย่างสร้างสรรค์ โดยช่วยนักเรียนให้ใช้เวลาว่างอย่างเหมาะสม เช่น จัดให้เข้าร่วมกิจกรรมพิเศษ ช่วยงานครู เข้าร่วมทีมกีฬาหรือกลุ่มนักดนตรี หรือเข้าร่วมในกลุ่มงานอดิเรกอื่นๆ เพื่อให้นักเรียนใช้เวลาไปในการศึกษาหรือทำงาน ไม่หมกมุ่นกับปัญหาทางบ้านมากเกินไปและป้องกันไม่ให้เกิดไปคบเพื่อนหรือเข้าร่วมกิจกรรมที่ไม่เหมาะสมนอกโรงเรียน

เด็กประเภทนี้มักไม่พอใจพ่อแม่ ไม่อยากอยู่บ้าน เพราะอยู่บ้านแล้วไม่มีความสุข อาจกลายเป็นเครื่องรองรับอารมณ์เสียของพ่อแม่ ครูอาจช่วยหาเพื่อนรุ่นพี่หรือเพื่อนร่วมชั้นเรียนเดียวกัน ที่มีใจเอื้ออาทรให้เป็นเพื่อนคู่ใจ ใช้เวลาว่างอย่างมีประโยชน์ร่วมกัน และช่วยเหลือเป็นเพื่อนปลอบใจ นอกจากนี้ โรงเรียนอาจจัดนักเรียนที่มีปัญหาล้ายคลึงกันให้รวมกลุ่มกัน เพื่อการปรับทุกข์และเป็นกำลังใจแก่กันและกัน ภายใต้การดูแลของผู้ใหญ่ที่รักและเข้าใจเด็กเหล่านี้ แม้เพียงคนเดียวก็สามารถช่วยเด็กให้คลี่คลายปัญหาหลงได้บ้าง ครูควรช่วยนักเรียนให้ใช้เวลาอยู่กับญาติผู้ใหญ่ที่รักและหวังดี (เช่น ปู่ย่า ตายาย) ให้มาก อาจแนะนำให้นักเรียนปลีกตัวไปอยู่กับญาติเป็นการชั่วคราว เมื่อครอบครัวกลับสู่สภาพที่เหมาะสมแล้ว จึงค่อยกลับมาอยู่กับพ่อแม่

เด็กจากครอบครัวสองประเภทนี้ อาจแสดงออกคล้ายคลึงกัน เช่น ก้าวร้าวมากเป็นพิเศษ ครูควรเข้าใจสาเหตุ ไม่ลงโทษเด็กรุนแรง แต่ก็ไม่แสดงการส่งเสริมเมื่อประพฤติไม่เหมาะสม เด็กจากครอบครัวเครียดมาก อันเกิดจากปัญหาความไม่ปรองดองของพ่อแม่ มักมีทัศนคติไม่ดีต่อพ่อแม่ ครูควรส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กพยายามเข้าใจพ่อแม่ในทางที่ดี และรู้จักสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับพ่อแม่และพี่น้องด้วย อาจแนะนำเทคนิควิธีการที่เด็กจะช่วยประสานรอยร้าวในครอบครัว (ถ้ามี) เป็นการป้องกันมิให้เด็กเป็นผู้ขยายรอยร้าวนั้นด้วย

2. ใช้ดัชนีความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดา (ถามเยาวชน) เพื่อคัดเลือกเยาวชนกลุ่มเสี่ยง (เยาวชนที่ตกอยู่ในครอบครัวที่มีสถานะตึงเครียด อันเนื่องมาจากบิดากับมารดาที่มีความสัมพันธ์ที่ไม่ราบรื่นต่อกัน) ซึ่งเป็นกลุ่มเยาวชนที่ควรได้รับการพัฒนาจิตใจโดยเร่งด่วน และบิดามารดาของเยาวชนประเภทนี้ ก็ควรได้รับการพัฒนาจิตใจและเสริมสร้างทักษะการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่เหมาะสมด้วย

ภายใต้โครงการหลักเพื่อพัฒนาครอบครัวเข้มแข็งและเยาวชนคุณภาพด้วยเครือข่ายครอบครัว-โรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในโครงการบริการวิชาการแก่ชุมชนของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประจำปีงบประมาณ 2550 และ 2551 (งามตา วนิทานนท์และคณะ, 2551, 2552) ได้จัดทำโครงการพัฒนา 2 โครงการ

โครงการพัฒนาแรก คือ โครงการ “เสริมสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตนเองแก่นักเรียนที่อยู่ในสถานะเสี่ยงทาง

ครอบครัว” ปี 2551 มีจุดมุ่งหมายที่จะนำองค์ความรู้ทางจิตวิทยาพฤติกรรมศาสตร์ลงสู่การปฏิบัติพัฒนาในรูปของการจัดกิจกรรมฝึกอบรมเพื่อพัฒนาจิตลักษณะที่น่าปรารถนาให้แก่เยาวชน ซึ่งเยาวชนกลุ่มเป้าหมายในที่นี้ คือ นักเรียนชายและหญิงที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นประถมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนเคหะชุมชนลาดกระบัง สังกัดสำนักงานศึกษา กรุงเทพมหานคร คณะทำงานได้ใช้ดัชนี “การรับรู้ความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดา” ซึ่งเป็นหนึ่งในดัชนีชี้วัดคุณภาพครอบครัวไทย ผลการวัดกับนักเรียนชั้นประถมปลายกลุ่มนี้จำนวน 353 คน ปรากฏว่านักเรียนได้คะแนนต่ำสุด 17 คะแนน และได้คะแนนสูงสุด 60 คะแนน คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 47.00 คะแนน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 7.82 คะแนนของนักเรียนกลุ่มนี้ถูกนำไปเปรียบเทียบกับคะแนนในช่วงคะแนนมาตรฐานที่ได้จากการศึกษาของ งามตา วนิทานนท์ และคณะ (2545) ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 จำนวนและร้อยละของนักเรียนที่ได้คะแนนการรับรู้ความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดา สูง กลาง และต่ำ และมาตรการที่ควรดำเนินการ

กลุ่มคะแนน	ช่วงคะแนนมาตรฐาน	จำนวนนักเรียนกลุ่มปัจจุบัน	คิดเป็นร้อยละ	มาตรการที่ควรดำเนินการ
ต่ำ	10-39 คะแนน	54 คน	15.3	ช่วยเหลือ แก้ไขปัญหา
กลาง	40-56 คะแนน	276 คน	78.2	ป้องกัน เสริมสร้าง
สูง	57-60 คะแนน	23 คน	6.5	อนุรักษ์ สนับสนุนให้ยั่งยืน
รวม		353 คน	100.0	

จากตาราง 2 แสดงว่า มีนักเรียนที่ได้คะแนนอยู่ในช่วงคะแนนระดับต่ำตามเกณฑ์ (10-39 คะแนน) 54 คน มีคะแนนอยู่ในระดับกลาง (40-56 คะแนน) 276 คน ส่วนนักเรียนที่ได้คะแนนสูงกว่า 56 คะแนน มี 23 คน จากนักเรียนทั้งหมด 353 คน

กลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาครั้งนี้ เป็นกลุ่มนักเรียนที่มีคะแนนการรับรู้ความสัมพันธ์ระหว่างบิดา

กับมารดาในระดับต่ำ ซึ่งเป็นกลุ่มเสี่ยงที่ต้องให้การช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่นักเรียนเผชิญอยู่โดยเร่งด่วน พร้อมกันนี้คณะทำงานได้เพิ่มจำนวนนักเรียนกลุ่มเป้าหมายโดยเลือกจากกลุ่มที่มีคะแนนอยู่ในช่วงคะแนนระดับกลางค่อนข้างต่ำ (40-42 คะแนน) ซึ่งมีจำนวน 29 คน รวมเป็นนักเรียนที่จัดว่าเป็นกลุ่มเสี่ยงทางครอบครัว 83 คน

ต่อจากนั้นได้มีการแบ่งนักเรียน 83 คน ออกเป็น 2 กลุ่มด้วยวิธีจับสลาก กลุ่มหนึ่งได้รับกิจกรรมพัฒนา ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งได้รับกิจกรรมควบคุม และ

ดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และเทคนิคการควบคุมตนเองแก่นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย ดังในตาราง 3

ตาราง 3 แบบแผนการจัดกิจกรรมฝึกอบรมแก่นักเรียนกลุ่มเสี่ยงและการประเมินผล

กลุ่ม	จำนวน	ทดสอบก่อน	กิจกรรมฝึกอบรม	ทดสอบหลัง
กลุ่ม 1 ทดลอง	42	✓	คลายเครียด nAch SC	✓
กลุ่ม 2 ควบคุม	41	✓	คลายเครียด - -	✓

หมายเหตุ nAch = แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ SC = การควบคุมตนเอง

โครงการพัฒนาที่สอง คือ โครงการพัฒนา “จิตลักษณะและทักษะการอบรมเลี้ยงดูเด็กแก่ผู้ปกครอง เพื่อเสริมสร้างนิสัยรักการเรียนรู้ของนักเรียนในช่วงชั้นที่ 2” มีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อนำองค์ความรู้ทางจิตวิทยา และพฤติกรรมศาสตร์ลงสู่การประยุกต์ใช้ในการอบรมพัฒนาจิตลักษณะด้านความเชื่ออำนาจภายในตนในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ให้ความรู้ความเข้าใจพัฒนาการของวัยรุ่น และพัฒนาทักษะการอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสม แก่ผู้ปกครองของนักเรียนวัยรุ่นตอนต้น ซึ่งอยู่ในครอบครัวที่มีสภาวะเสี่ยงอันเนื่องมาจาก ผู้ปกครองนักเรียน โดยเฉพาะบิดากับมารดา มีความสัมพันธ์ไม่ราบรื่น ผู้ปกครองให้การอบรมเลี้ยงดูเด็กแบบรักสั่นสนุนและแบบใช้เหตุผลน้อย โดยคณะทำงานได้ข้อมูลสภาวะในครอบครัวลักษณะดังกล่าวจากการรายงานของนักเรียน

กลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาครั้งนี้ คือ ผู้ปกครองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และ 5 จำนวน 38 คน พร้อมกับนักเรียนในปกครอง จำนวนเท่ากัน รวม

ทั้งสิ้น 76 คน ผู้ปกครองกลุ่มนี้มาจากครอบครัวประเภทเสี่ยง ซึ่งมีขั้นตอนการคัดเลือก ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 คัดเลือกโรงเรียนระดับประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครชั้นใน ในครั้งนี้ได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากโรงเรียนวัดทัศนารุณสุนทรวิจิตร สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร เป็นแหล่งข้อมูล

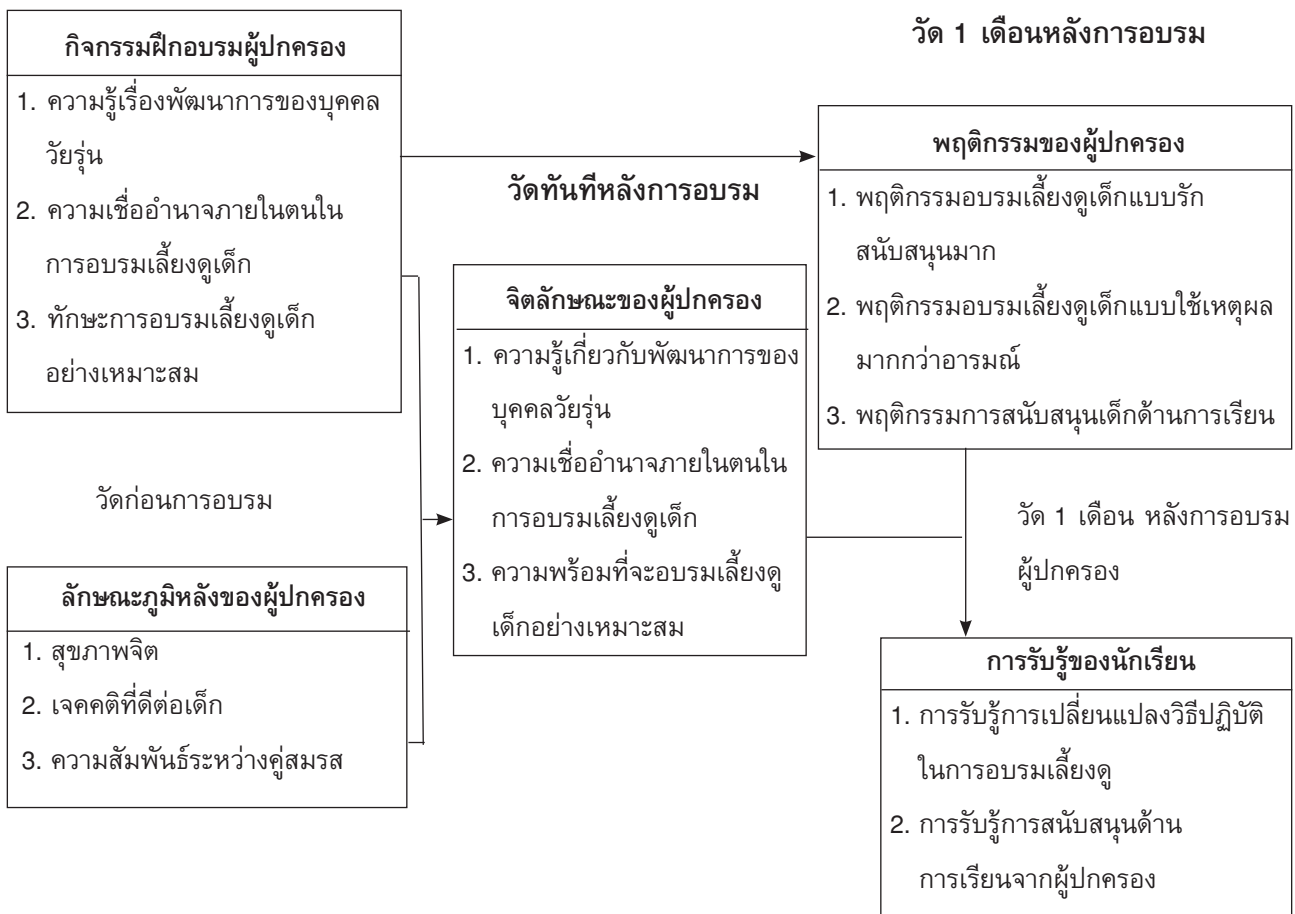
ขั้นที่ 2 ให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และ 5 ทั้งหมดรวม 162 คน ตอบแบบวัด “การรับรู้ความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดา” แบบวัดนี้คือดัชนีชี้วัดคุณภาพของครอบครัวไทยที่พัฒนาขึ้นจากงานวิจัยของ งามตา วณิชทานนท์ และคณะ (2545) นักเรียนกลุ่มนี้ได้คะแนนต่ำสุด 16 คะแนน และสูงสุด 60 คะแนน คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 44.95 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 9.48 คณะทำงานแบ่งคะแนนของนักเรียนออกเป็น 3 ช่วง ตามคะแนนมาตรฐาน ที่ได้จากงานวิจัยของ งามตา วณิชทานนท์และคณะ (2545) ดังปรากฏในตาราง 4

ตาราง 4 จำนวนและร้อยละของนักเรียนที่ได้คะแนนการรับรู้ความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดา สูง กลาง และต่ำ และมาตรการที่ควรดำเนินการ

กลุ่มคะแนน	ช่วงคะแนนมาตรฐาน	จำนวนนักเรียน	คิดเป็นร้อยละ	มาตรการที่ควรดำเนินการ
ต่ำ	10-39 คะแนน	43 คน	26.9	ช่วยเหลือ แก้ไขปัญหา
กลาง	40-56 คะแนน	101 คน	63.1	ป้องกัน เสริมสร้าง
สูง	57-60 คะแนน	16 คน	10.0	อนุรักษ์ สนับสนุนให้ยั่งยืน
รวม		160 คน		

จากตาราง 4 มีนักเรียนที่ได้คะแนนอยู่ในช่วงคะแนนต่ำ (10-39 คะแนน) 43 คน มีคะแนนอยู่ในช่วงกลาง (40-56 คะแนน) 101 คน และมีคะแนนอยู่ในช่วงคะแนนสูง (57-60 คะแนน) 16 คน นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนที่มีคะแนนการรับรู้ความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดาอยู่ในช่วงคะแนนต่ำ ซึ่งจัดเป็นนักเรียนที่อยู่ในสภาวะเสี่ยงทางครอบครัว

พร้อมกันนี้คณะทำงานได้คัดเลือกนักเรียนที่มีคะแนนตกอยู่ในช่วงกลางก่อนไปทางต่ำ เพิ่มเติมอีก 37 คน รวมเป็นนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย 80 คน จากนั้นได้ติดต่อให้ทางโรงเรียนออกหนังสือเชิญชวนเข้าร่วมกิจกรรมปฏิบัติพัฒนาของโครงการตามแผนการจัดกิจกรรมฝึกอบรมผู้ปกครองดังปรากฏในภาพประกอบ 6

ภาพประกอบ 6 แผนการจัดกิจกรรมฝึกอบรมผู้ปกครองและการประเมินผล

**สรุปผลการใช้ดัชนีคุณภาพครอบครัวไทยใน
โครงการพัฒนา** ในการสร้างเสริมความเข้มแข็งทาง
จิตใจแก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายใน
โรงเรียนของชุมชนชานเมืองกรุงเทพฯ ในโครงการ
พัฒนาแรก และการพัฒนาจิตใจและทักษะการอบรม
เลี้ยงดูบุตรแก่ผู้ปกครองนักเรียน ของโรงเรียนใน
ชุมชนเมืองชั้นในกรุงเทพฯ ในโครงการพัฒนาที่สอง
คณะทำงานได้นำดัชนีคุณภาพครอบครัวไทย ด้าน
ความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดา (นักเรียนรายงาน)
มาใช้เพื่อคัดเลือกนักเรียนกลุ่มเสี่ยงที่ควรได้รับการ
พัฒนาเป็นลำดับต้นๆ ซึ่งดัชนีดังกล่าวก็ได้พิสูจน์ให้
เห็นว่า เป็นเครื่องชี้วัดที่มีประสิทธิภาพในการตรวจ
อาการหรือเป็นเครื่องเฝ้าระวัง ช่วยให้นักพัฒนา เช่น
ครูอาจารย์สามารถค้นหา นักเรียนและครอบครัวที่อยู่
สภาวะเครียด เนื่องจากความไม่ปรองดองกันระหว่าง
บิดากับมารดา ซึ่งจัดเป็นกลุ่มเสี่ยง เพื่อให้การ
ช่วยเหลือได้อย่างถูกต้องตามสภาพครอบครัวที่เป็น
จริง โดยในโครงการพัฒนาแรก ทำการสร้างเสริมจิต
ลักษณะด้านการควบคุมตน และลักษณะใฝ่สัมฤทธิ์ผล
แก่นักเรียน เพื่อเพิ่มภูมิคุ้มกันที่ดีให้แก่นักเรียนใน
การเผชิญกับปัญหาต่างๆ เป็นการบรรเทาผลเสียที่
อาจเกิดขึ้น เช่น การคบเพื่อนไม่เหมาะสม การมี
พฤติกรรมก้าวร้าว เป็นต้น และในโครงการที่สอง ได้ใช้
ดัชนีเพื่อระบุนักเรียนกลุ่มเสี่ยง และขอความร่วมมือ
ผู้ปกครองนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรมพัฒนา
ความเชื่อมั่นในการอบรมเลี้ยงดูบุตรให้เป็นคนดีและ
เก่ง พร้อมกับให้ทักษะการอบรมเลี้ยงดูบุตร และการ
สนับสนุนด้านการเรียนแก่บุตรอย่างเหมาะสม ซึ่งผล
การพัฒนาส่วนใหญ่เป็นไปตามความคาดหมาย

**3. ใช้ประโยชน์จากเครื่องมือวัดที่สร้างขึ้นใน
ชุดโครงการเพื่อการวิจัย** มิงงานวิจัยจำนวนหนึ่งนำ
ดัชนีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสไปใช้วัดในฐานะ
เป็นตัวแปรเชิงเหตุ หรือตัวแปรเชิงผล ตัวอย่างเช่น
ในงานวิจัยของ อังศินันท์ อินทรกำแหง และ
คณะ (2549) ศึกษาสัมพันธภาพกับคู่สมรสของสตรี

ด้วยดัชนีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส (15 ข้อ) เพื่อ
เป็นหนึ่งในสิ่งองค์ประกอบของปัจจัยด้านครอบครัว
ที่มีอิทธิพลต่อภาวะวิกฤติของสตรีไทยสมรสวัยกลาง
คนที่ทำงานนอกบ้าน พบผลว่า องค์ประกอบด้าน
“สัมพันธภาพกับคู่สมรส” สามารถอธิบายตัวแปรแฝง
“ปัจจัยด้านครอบครัว” ได้เป็นลำดับที่ 3 โดยมี
น้ำหนักขององค์ประกอบ (Factor loading) เท่ากับ 0.64

นพมาศ แซ่เสี้ยว (2550) ศึกษาความสัมพันธ์
กับคู่สมรสและความสัมพันธ์กับบุตรด้วยแบบวัดความ
สัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส (15 ข้อ) และความสัมพันธ์
ระหว่างเยาวชนกับบิดามารดา (10 ข้อ) เป็นปัจจัย
เชิงเหตุด้านสถานการณ์ในครอบครัว ที่เกี่ยวข้องกับ
คุณภาพชีวิต (ครอบครัว การทำงาน และสังคม) ของ
ผู้ใหญ่วัยกลางคน พบผลในส่วนของตัวแปรความ
สัมพันธ์กับคู่สมรสว่า ตัวแปรดังกล่าวเป็นตัวทำนาย
1 ใน 6 ตัว ที่มีบทบาทสำคัญในการอธิบายคุณภาพ
ชีวิตด้านครอบครัว ด้านสังคม และด้านรวม ส่วน
ตัวแปร ความสัมพันธ์กับบุตร เป็นตัวทำนายที่มี
บทบาททำนายในลำดับที่สูงกว่าตัวแปรความสัมพันธ์
กับคู่สมรสในการอธิบายคุณภาพชีวิตทุกด้านที่ศึกษา
รวมทั้งคุณภาพชีวิตด้านรวมด้วย ส่วน นิรมล ธีระ
ไตรรักษ์ (2547) ศึกษาดัชนีความสัมพันธ์ระหว่างคู่
สมรสในฐานะเป็นตัวแปรตาม ในการวิจัยคุณภาพ
ชีวิตคู่ของนักศึกษาที่อยู่ด้วยกันก่อนสมรส อาจกล่าว
ได้ว่า ดัชนีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสที่ได้มีการนำ
ไปใช้ในการวิจัยกับผู้ใหญ่ไทย ได้ให้ผลที่เป็นไปตาม
ความคาดหมาย

**4. ใช้ประกอบการเขียนตำราและการเรียนการสอน
ในระดับบัณฑิตศึกษา** ผลงานวิจัยชุดดัชนี
ครอบครัวนี้ถูกนำไปรวบรวมเป็นส่วนหนึ่งในหัวข้อ
“คุณภาพชีวิตสมรสกับคุณภาพครอบครัว” ในเอกสาร
คำสอนเรื่อง “การถ่ายทอดทางสังคมและพัฒนาการ
ของมนุษย์” (2545) ได้ถูกใช้เป็นเอกสารอ้างอิงในตำรา
ชั้นสูง เรื่อง “ทฤษฎี การวัด และการวิจัยเอกลักษณ์
แห่งอีโก้ในคนไทยและเทศ” (ดวงเดือน พันธุมนาวิณ,

2541) และถูกใช้เป็นเอกสารอ่านประกอบในการเรียน การสอนระดับบัณฑิตศึกษาทั้งหมวดวิชา ระเบียบวิธี วิจัย และหมวดวิชาเนื้อหาทางพฤติกรรมศาสตร์ ใน หลักสูตรการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ ของสถาบัน วิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สรุปผลการวิจัย

ชุดโครงการวิจัยเป็นประเภทของโครงการวิจัย ที่ทางสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ให้ความสำคัญ และต้องการให้นักวิจัยจัดทำข้อเสนอ โครงการประเภทนี้ เพื่อเสนอขอทุนสนับสนุนการวิจัย ชุดโครงการวิจัย “การวิเคราะห์ดัชนีเชิงเหตุและผล ของคุณภาพชีวิตในครอบครัวไทย” ประกอบด้วย โครงการย่อย 3 โครงการที่ให้ผลวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพ ชีวิตครอบครัวหลายแง่มุม ด้วยเครื่องมือวัดที่มี คุณภาพสูงและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลขั้นสูง ผลงาน วิจัยให้ประโยชน์สำคัญ 3 ประการ คือ 1) ได้ดัชนี คุณภาพครอบครัวไทย ซึ่งเป็นมิติหนึ่งที่สำคัญของ คุณภาพชีวิตของคนไทยที่สามารถนำไปเปรียบเทียบกับ นานาชาติได้ 2) นำผลวิจัยไปใช้ในการกำหนด นโยบายระดับ ประเทศและใช้ฝึกอบรมครู เพื่อให้การ ช่วยเหลือ ป้องกัน และเสริมสร้างนักเรียน กรณีอยู่ใน ครอบครัวที่มีความเข้มแข็งน้อย และ 3) ชี้แนวทาง ในการส่งเสริมสนับสนุน และอนุรักษ์ครอบครัว ซึ่งมีความสัมพันธ์ที่ดีอยู่เดิม ให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืนต่อไป

ผู้เขียนมีความเห็นว่า บุคคลที่จะเผยแพร่และ ใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยได้มากและดีที่สุด ก็คือ นักวิจัยเจ้าของผลงาน เนื่องจากมีความรู้ความเข้าใจ ในผลงานของตนอย่างดี ทราบชัดเจนถึงข้อดีและ ประโยชน์ ตลอดจนข้อจำกัดของผลงาน ดังนั้น

นอกจากจะต้องรับผิดชอบทำงานวิจัยให้สำเร็จแล้ว นักวิจัยผู้รับทุนระดับชาติ ควรทำหน้าที่เผยแพร่ และ นำผลงานลงสู่การประยุกต์ใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ สังคมไทยอย่างกว้างขวางด้วย

ผลผลิตของงานวิจัยชุดนี้ ได้ถูกนำไปใช้ ประโยชน์ตั้งแต่ยังไม่ได้จัดพิมพ์รายงานฉบับสมบูรณ์ ในระยะแรก การเผยแพร่และการใช้ประโยชน์จาก ผลงาน อยู่ในแวดวงวิชาการ เช่น นำเสนอผลงานใน การประชุมสัมมนา การประชุมเชิงปฏิบัติการ ตีพิมพ์ ในวารสารทางพฤติกรรมศาสตร์ ต่อมาเมื่อนิตยระดับ บัณฑิตศึกษาจำนวนหนึ่ง นำแบบวัดที่เป็นดัชนี คุณภาพชีวิตครอบครัวไทยไปใช้ในการวิจัย มีการ เผยแพร่ผลงานผ่านสื่อมวลชนหลายประเภท ในระยะ หลัง ได้นำดัชนีคุณภาพชีวิตครอบครัวไทยไปใช้กับ ประชาชนในชุมชนเขตเมืองและชานเมืองกรุงเทพฯ ในโครงการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตแก่นักเรียน และโครงการพัฒนาจิตและทักษะการอบรมเลี้ยงดู บุตรอย่างเหมาะสมแก่ผู้ปกครองนักเรียนกลุ่มเสี่ยง ปรากฏว่าดัชนีคุณภาพ ชีวิตครอบครัวไทย ฉบับที่ใช้ วัดความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดา ให้ผลน่าเชื่อ ถือในการระบุนักเรียนกลุ่มเสี่ยงได้ตรงตามสภาพ ความเป็นจริง อาจกล่าวได้ว่า ดัชนีคุณภาพชีวิต ครอบครัวไทย ผลผลิตของชุดโครงการวิจัยนี้ เป็น สิ่งประดิษฐ์ทางพฤติกรรมศาสตร์ ที่สามารถนำไปใช้ ตรวจสอบสภาพครอบครัวทั่วไปได้อย่างเป็นรูปธรรม น่าเชื่อถือ ทำให้นักพัฒนาสามารถระบุตัวบุคคลที่ควร ให้การช่วยเหลือแก้ไขปัญห เสริมสร้างป้องกัน ตลอดจนส่งเสริมสนับสนุนเพื่ออนุรักษ์ครอบครัวที่มี สัมพันธภาพที่ดีอยู่เดิมให้มั่นคงยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- งามตา วนินทานนท์. (2545). *การถ่ายทอดทางสังคม กับพัฒนาการของมนุษย์*. เอกสารคำสอน. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ .
- งามตา วนินทานนท์. (2536). *ลักษณะทางพุทธศาสนา และพฤติกรรมศาสตร์ของบิดามารดาที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร*. กรุงเทพฯ: รายงานการวิจัยฉบับที่ 50 ของสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- งามตา วนินทานนท์. (2544, กันยายน). *การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงเหตุของคุณภาพชีวิตสมรสในครอบครัวไทย*. วารสารพฤติกรรมศาสตร์, 7(1), 79-110.
- งามตา วนินทานนท์. (2545, กันยายน). *การวิจัยเพื่อสร้างระบบดัชนีคุณภาพชีวิตสมรสในครอบครัวไทย*. วารสารพฤติกรรมศาสตร์, 8(1), 73-113.
- งามตา วนินทานนท์ ดุษฎี โยเหลา วิลาสลักษณ์ ชวัลลีย์ วันเพ็ญ พิศาลพงศ์ และอุษา ศรีจินดารัตน์. (2545). *การวิเคราะห์ดัชนีเชิงเหตุและผลของคุณภาพชีวิตสมรสในครอบครัวไทย*. กรุงเทพฯ: รายงานการวิจัยฉบับที่ 82 ของสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ทูนจากโครงการวิจัยแม่บท : การวิจัยและพัฒนาระบบพฤติกรรมไทย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- งามตา วนินทานนท์ ทศนา ทองภักดี และอุษา ศรีจินดารัตน์. (2551). *การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตนเองแก่นักเรียนที่อยู่ในสภาวะเสี่ยงทางครอบครัว*. กรุงเทพฯ: รายงานการพัฒนาภายใต้โครงการ บก.19 ของสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ ทูนจากโครงการบริการวิชาการแก่ชุมชน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- งามตา วนินทานนท์ นำชัย สุภฤกษ์ชัยสกุล ทศนา ทองภักดี และอุษา ศรีจินดารัตน์. (2552). *การพัฒนาจิตลักษณะ และทักษะการอบรมเลี้ยงดูเด็กแก่ผู้ปกครอง เพื่อเสริมสร้างนิสัยรักการเรียนรู้ของนักเรียนในช่วงชั้นที่ 2*. กรุงเทพฯ: รายงานการพัฒนาภายใต้โครงการ บก. 17 ของสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ ทูนจากโครงการบริการวิชาการแก่ชุมชน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ .
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2541). *ตำราขั้นสูง : ทฤษฎีการวัด และงานวิจัยเอกลักษณ์แห่งอีโก้ ในคนไทยและเทศ*. กรุงเทพฯ: คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2550). *การทำวิจัยแบบชุดโครงการวิจัย*. กรุงเทพฯ: เอกสารประกอบการบรรยาย ในการประชุมปฏิบัติการนักวิจัย รุ่นที่ 1 ครั้งที่ 3 เรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรการวิจัยแบบบูรณาการและสร้างนักวิจัยขั้นสูงทางจิตพฤติกรรมศาสตร์ : แผนงานวิจัยเพื่อเพิ่มพูนจริยธรรม ปัญญา และสุขภาพจิตแก่เยาวชนไทย” ในวันที่ 23 -26 มกราคม 2550 .
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน งามตา วนินทานนท์ และคณะ. (2536). *ลักษณะทางจิตและพฤติกรรมของนักเรียนวัยรุ่นที่อยู่ในสภาวะเสี่ยงในครอบครัวและแนวทางป้องกัน*. กรุงเทพฯ: รายงานการวิจัย คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ทูนจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน งามตา วนินทานนท์ และวิลาสลักษณ์ ชวัลลีย์. (2548). *คู่มือครู : กิจกรรมการเรียนรู้ และเข้าใจนักเรียนวัยรุ่นด้วยดัชนีชี้วัดคุณภาพสังคมแวดล้อม*. เอกสารประกอบ

การประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การประยุกต์ใช้ผลวิจัยด้านครอบครัวสู่นโยบายและปฏิบัติการพัฒนาคุณภาพเยาวชนไทย” ในวันที่ 4 พฤษภาคม และ 5 สิงหาคม ณ อาคารวิจัยและการศึกษา ต่อเนื่องสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

นพมาศ แซ่เสี้ยว. (2550). *การปรับตัวทางจิตสังคมและลักษณะสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของผู้ใหญ่วัยกลางคน*. ปรินญาณีพันธ์วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

นิรมล ธีระไตรรักษ์. (2547). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตคู่ของนักศึกษาที่อยู่ด้วยกันก่อนสมรส*. วิทยานิพนธ์ พย. ม. (การพยาบาลครอบครัว) ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

อังคินันท์ อินทรกำแหง อรพินทร์ ชูชม และอัจฉรา สุขารมณ. (2549, กันยายน). *การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเหตุ และดัชนีวัดสภาวะวิกฤติชีวิตสตรีไทยสมรสวัยกลางคนที่ทำงานนอกบ้านในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล*. วารสารพฤติกรรมศาสตร์, 12(1), 49-71.

Lewis, R. A. & Spanier, G. B. (1979). Theorizing about the quality and stability of marriage. In W. R. Burr et al. (Eds.) *Contemporary theories about the family*, Vol. 1, 268-294. NY: The Free Press.

Magnusson, D. & Endler, N. S. (1977). Interactional psychology : Present status and future prospects. In D. Magnusson and N. S. Endler (Eds.) *Personality at the crossroad : Current issues in interactional psychology*, (pp. 3-31). Hillsdale, New Jersey : Lawrence Erlbaum Associates Publishers.